

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL XI

EKİM — KASIM 1948

SAYI : 120—121

KONYALI

Zehrî Ve Şiirleri

Yazan Muzaffer ERDOĞAN

Ondokuzuncu asrın ikinci yarısında yaşıyan ve vücûde getirdiği edebî parçalarile Konya şairleri arasında mümtaz bir mevkie sahib bulunan Zehrî'nin hayatı içia olduğu kadar san'atı için de şimdiye kadar bildiklerimiz bir iki satırlık yazı ile yine bir o kadar mânzum metne inhisar ediyordu. Son zamanlarda rasladığımız bazı tarihi belgeler ve ele geçirdiğimiz elyazısıyle muharrer şiirler, bizi, böyle bir yoksulluktan uzaklaştırarak oldukça aydınlık air duruma kavuşturmuş bulunmaktadır: Şiirlerinde « Zehrî » ve Silleli adaşından farklı olarak nadiren « Tahir » mahlaslarını kullanan bu zat, « Mecidiyezade » lâkab ve ünvanıyle maruf Ahmet Tahir Paşa olup 1848[H. 1265] (1) tarihinde Konya-

da doğmuştur. Babası olan Hacı Mehmet Efendi, Sille müftüsü Hacı Ali Efendinin oğlu olup Sille'de dünyaya gelmiştir. Bidayette orada oturmaktayken bilâhare Konya'ya gelmiş ve Kapı Camii civarında açtığı bir dükkânda manifatura ticareti ile meşgul olmaya başlamıştır. Sonraları babası Hacı Ali Efendi tarafından Konya'da "Sebhuvan", mahallesinde satın alınan eve yerleşen mumaileyh, bir müddet sonra yine Kon-

rastlıyan salı günü füceten vefat etmiş, ve yine aynı zatın ifadesine göre cenazesinde, havanın karlı ve soğuk olmasına rağmen yediyüze yakın cemaat bulunmuştur. Na'şi Konyada üçler mezarlığına defnedilen mumaileyhin hükümet erkânı ile yakın temaslari ve Mısır, Suriye ve Hicaz gibi bir takım müslüman memleketleri ile ticarî münasebetleri eksik olmazdı. Son günlerinde Konya Meclisi idaresinde aza olarak bulunuyordu (Ayrıca bakınız: Tarafımızdan Babalık gazetesinde tefrika suretile 1948 yılında neşredilen Mehmed Said Paşanın Konya Hatıraları.)

(1) Eski Konya valilerinden Müşir Mehmed Said Paşa JURNAL adını verdiği hatıratının Konyaya tahsis ettiği kısımlarında Hacı Mehmed Efendiye temas ederken ondan sitayişle bahseylemekte sehasile hanedanlığını takdir ile yadettmektedir: Hacı Mehmed Efendi 18 Şubat 1302 (26 Cemaziülevvel 1302) tarihine

ya'da " şayh Alaman „ mahallesinde yerli'lerden Abdüssaid Efendinin kerimesi Havva hanımla evlenmiş ve üçü erkek olmak üzere altı evlâdı dünyaya gelmiştir. (2) Bunlardan en büyükleri olan Tahir'in küçük yaşta ölmesi üzerine ikinci çocuğuna aynı adı vermiştir ki bu zat, mevzuumuzu teşkil eden Konyalı Mecidiyezade Ahmet Tahir Paşadır.

Konya'da dünyaya geldiğini biraz evvel söylediğimiz Ahmet Tahir efendi, sibyan mektebinde ilk bilgileri öğrendikten sonra yine Konya'da Baruthane civarında büyük babası Hacı Ali Efendi tarafından yaptırılan Mecidiye medresesinde okudu ve bu esnada hususî surette aldığı derslerle bilgisini arttırdı. On altı yaşına bastığı bir sırada ölen ve aynı adı taşıyan ağabeyi yerine askere alındı. Dönüşünde Karamanlı Hüseyin Nesib beyin (3) kızı Ayşe

2 — Hacı Mehmed Efendinin diğer çocuklarının adları sırasile Ali Rammiz bey, Hafize, Elmas, ve Sıdika hanımlardır.

(3) — 1233 tarihinde Karamana hicret eden Hadimli Abdullah Hasib efendinin oğludur. Annesi Karamanlı Mataracızade Hacı Hasan Ağanın kızıdır. Hüseyin Nesib efendi 1234 de Karamanda dünyaya gelmiştir. Tanzimatın ilanı sıralarında Karamanda mülki memuriyetlerde bulunmuş 1265 de Konyaya gelerek Mehmet Said Hemdem Çelebiyle sıhriyet peyda eylemiştir. Ayrıca Konya Meclisi İdaesi âzalığı ile valiliği vekâletinde de bulunmuştur. Sonraları Karaman, Niğde, İsparta, Alaiye ve Burdur kaymakamlıklarında ve Yozgat mutesarıflığında hizmet görmüştür. Nihaye 1312 de emekliye ayrılmış, Konya ile Karamanda çiftçiliğe koyulmuş ve 4' Muharrem 1314 gününde 80 yaşındayken vefat ederek babasının ihya ettiği medrese yakınına defnolunmuştur. [Bakınız : Fatin, tezkire-i hatimetüle's'ar S. 404 - 405]

hanımla evlendiyse de onun bir müddet sonra vukubulan ölümü üzerine Cenab adlı başka bir kadınla izdivaç etti. (4) 1863 [H. 1280] tarihinde 15 yaşında iken mülâzemetle Konya tahirat kalemine devamla başlayan mümaileyh 1867 [H. 1284] tarihinde altı yüz kuruş maaşla Konya meclisi idaresi baş katipliğine naklolunduysa da az sonra bazı hususî işlerini görmek üzere İstanbul'a gitmesini müteakib bu vazifesinden ayrılmak zaruretinde kaldı. Uhdesine rutbei salise tevcih edilince Ankara vilayeti Evkaf Muhasebeciliğine tayin olundu ve bu müddet içinde bir aralık kırşehir tâbi Keskin kazasına tahkik memuriyetiyle gitti. 1874 [H. 1291] yılında 1200 kuruş maaşla ve becayış tarikiyle Konya Evkaf Muhasebeciliğine memur edildiysede de üç yıl sonra buradan bazı sebepler dolayısıyla ayrılmak zaruretinde kaldı, 1877 [H. 1294] de fahri olarak Konya meclisi idaresi âzalığında çalışmış ve bu müddet içinde ise iki ay kadar Niğde ve ikibuçuk ay kadar Kayseri mütesarrıflığı vekâletinde bulunduğu gibi beş ay kadar da Ankara vilâyeti Divanı Temyiz Riyaseti vekâletinde hizmette bulunmuştur. 1878 (H. 1296) yılında yapılan yeni adî teşkilâtta iki bin kuruş maaşla Konya merkez bîdayet mahkemesi ceza dairesi reisliğine getirilen Ahmed Tahir bey; gerek Niğde, Kayseri ve Ankaradaki vekâletleri sırasında ve gerekse Konyadaki bu sonuncu vazifesi esnasında gösterdiği faaliyetleriyle takdir edilerek muhtelif nişanlara mazhar olmuş ve rütbei sâniye sınıfı

(4) — İlk zevcesinden Şerife Hanım adlı bir kerimesi dünyaya geldiği gibi ikincisinden dahi Elmas, Naciye, Kadriye, Emine, Havva ve Cevdet adlarında olmak üzere altı evladı dünyaya gelmiştir. Bunlardan Cevdet bey bugün Çalışma Bakanlığı Samsun Bölge Müdürlüğünü ifa etmektedir.

sanisine yükselmiştir. Fakat Konyanın yerlisinden ve müteffizanından olması ve bu yüzden kendisini tarafgirlikten kurtaramaması mülâhazasıyla bura mülki âmirince başka bir mahalle kaldırılması istendiğinden yine 2000 kuruş maaşla Sivas vilâyeti bîdayet mahkemesi ceza dairesi reisliğine naklonuldu (28 Teşrinisâni 1299 — 29 Sefer 1300) Uzaklığı dolayısıyla Sıvasa gitmeyen Ahmed Tahir bey, nihayet Ankara vilâyeti merkez bîdayet mahkemesi ceza dairesi riyasetine memur edildi. (27 Kânunevvel 1303 — 21 Rebiülevvel 1302) Mehmet Memduh Paşanın valiliği zamanında Konyaya gelen ve Meclisi idare âzalığına seçilen Ahmed Tahir bey, Ali Süruri Paşanın valiliği sırasında (5) Antalyaya gitmiş ve orada bir müddet kalmıştır.

مخص شرا دی سوری
تر وقت قاقسون وجودی قونیہ دن
بویله بر تدریج بیکده بر چیفار :
بر طرف اولدی مصیبت قونیہ دن .

۱۳۰۸

Antalyadan avdedi esnasında ise kendisine Rumeli mirmiranlığı tevcih

5) — Eski Konya valilerinden Kadı Abdürrahman Paşanın kızı Nefise hanımın oğlu olan Ali Süruri Paşa, Sivas valiliğinden Konyaya naklen tayin edilmiş ve işine 15 Şaban 1306 tarihinde bizzat başlamıştır. Bir sene, altı ay ve on beş gün süren bir memuriyetten sonra azledilerek İzmirde ikamete mecbur edilmiştir. Ahmet Tahir Paşa tarafından mümaileyhin Konyaya gelişi ve buradan gidişi için söylenen manzum tarihlere bakılırsa aralarında bugün için mahiyetini iyi bilemediğimiz bir anlaşmazlığın çıktığına hükmetmek lazım gelir. Onun Konyadan mufarakatı sırasında Tahir paşa tarafından şöyle bir kıt'ai tarihiye söylenmiştir:

edilmiş (6) ve böylece paşalık ünvanına liykat kesbeylemişti (R: 1305). Mezkûr rütbeye erişmesinin sebepleri arasında bilhassa o tarihlerde Konyada zuhur eden kıtlık dolayısıyla halka karşı duyduğu müşfikane alâkanın ve bunun neticesinde ise kendi kesesinden külliyyetli miktardaki zahire dağıtımı ile birhayli müddet devam ettirdiği meccanî sıcak yemek tevziatının tesiri olmuştur. Vilâyet dahi'inde 1304 Rumî yılında zuhur eden kıtlık sırasında ahalden muhtaç olanlara gönderilen zahire ile sair mevadin tevzi ve taksiminde Konya Meclisi İdare âzalarile sair bazı memurların ve bu meyanda Tahir paşa ile Defterihakanî memuru Ragıp efendi aleyhlerinde bazı kimselerce geliş güzel ihbarlar yapılmıştı (7) Muharremoğullarınca yapılan bu ihbarlardan birisi üzerine İstanbuldan hadiseyi tahkika gelen mabeynci Faik bey ve maiyeti erkânı, mümaileyh ile arkadaşlarının masumiyetlerine hükmederek beraatlerine karar vermiş olduğundan vazifelerine yeniden başlamışlardı. (8) Bir ara-

(6) — Beylerbeyi payesine eriştiği zaman İbrahim Necib adlı bir dostu tarafından şöyle bir tarih söylenmiştir.

قونیہ نك اوج اعیانی مجیدی زاده
اطفوا احسان شهنشاهه سزا طاهر بك
امروفرمان همايون سعادت مقرون
ایله نوریه سن تحسینه سزا طاهر بك
چیقدی اقوال اصابتیه تاریخ نجیب
میرمیران کرام اولدی روا طاهر بك
(۱۳۰۷)

(7) — Sabah gazetesı No. 83, 9 Teşrinisâni . 1305.

(8) — Takvimi Vekayi (No. 60 20. Ağustos. 1891) da görülen bir kayde göre Konya eşrafından olan mümaileyhin bahçesinde tesadüfen bulunan resimli bir mezar sandukası Maarif Nezaretinin iş'arı ve Şûrayı Devletin kararı üzerine İstanbul'a naklolunmuştur.

lık aşâr nazırlığında dahi bulunduğunu bildiğimiz Ahmet Tahir Paşa, (9) niha-yet 7. Şubat. 1893 (26 Kânunusânî 1308 — 18 Recep 1310) tarihinde Kon-yada vefat etmiş ve baba-sının dahi medfun olduğu Üçler mezar-lığına defnedilmiştir. (10) O sırada

(9) — Aşar nazırı iken bir iş için Aksaray kazasına gitmiş bir hayli zah-met çektikten sonra yüz aklı ile oradan dönmüştü. Hareketi sırasında tanzim et-tiği bir şiiri, bize hayatına ait bir saf hayı göstermekte ve aynı zamanda karak-erine ait de bir fikir vermektedir.

Aksarayda gerçi çekdik zahmeti
Çekmedik zinhar amma minneti

Lutfu hakle etmedik aşuftelik
Eyledik yüzaklığıyla avdeti

Çünkü evvelce gelenler halini
İstimâ etdikçe etdik nefreti

Abru dökmek nedir dünya için
Bilmedin gitti bu sırrı hikmeti

Akil oldır kim vekarı nefse
Hifzede her veçhile haysiyeti

İrtikab etmez huzuzu dehrin
Merd olan tıynetinde olsa zilleti

Müstekim emrin ferramûş etmiyen
Zehriyâ lâbüd bulmuş devleti

(10) O sırada Konyada vali bulu-nan Hacı Hasan Paşa tarafından şeklen zamanın usûl ve mevzuatına uygun ola-rak tanzim ettirilen ve içersinde onun nefyini gerekli kılan satırları havi uydur ma bir telegrafnamenin vilayet makamın-da kendisine bizzat vali tarafından okundugu ve bunun neticesinde ise mü-maileyhin müthiş bir kalb kriziyle evine varır varmaz hayata gözlerini yumduğu hakkında bir rivayet mevcutsa da doğru-luğu hakkında şimdilik bir şey söyleme-yeceğiz. farklı olarak 12 Recep 1310 ta-

Konya'da Hacı Hasan Paşa vali olarak bulunuyordu. (11) Bugün önünden ge-lip geçenlerin gözlerini üzerine çeken Tursunoğlu Camii, bundan yarım kü-sûr asır evvel Konyanın "Yıkık mahal-hale,, denilen semtinde mahve mahkûm bir halde kalmışken Tahir Paşa ile kar-deşi Ali Rıza beyin himmetleriyle onarıl-mış ve avlusuna bir de şadırvan yap-tırılmıştır. (12) Konya valisi Ali Sururî Paşanın arzı üzerine tecciden tamirine ferman sadır olan Alâeddin Camii için "Tahir,, mahallesi ile bir de manzumeî tarihîye soylediğini bildiğimiz bu zatın resmî ve idarî işlerde olduğu kadar şiir ve edebiyat âlemiyle dahi ilgisi faz laydı. Hemen ekserisini «Zehrî» mahla-siyle tanzim ettiği bu şiirlerinden, bu-rada şimdilik hiç bir yerde neşredilme-miş bir kaç numuneyi zikretmekle ikti-fa edeceğiz.

tarihinin mahkûk olduğu görülmüştür.
Kitabe aynen şöyledir :

هو الخلاق الباقي
قونية اشرافندن مجيده
حاجی محمد افندی
زا ه طاهر باشانك
روحی چون فاعه
۱۲ رجب ۱۳۱۰

(11) — Ali Sururi Paşanın 11 Reblülevvel 1308 gününde azli ve İzmir-de ikameti üzerine Mamuretülaziz valisi bulunan Hacı Hasan bey Konyaya vali olarak tayin edilmiştir. 24/ Reblülevvel 1308 [26. Teşrini evvel 1306] da yeni vazifesine başlıyan bu zat Konzada 3 yıl 7 ay ve 4 gün kadar kaldıktan sonra infisal ile İstanbula azimet etmiştir.

(12) Küçük biraderi olan Ali Ra-miz bey 1924 [H. 1345] yılındö vejat etmiştir.

Nevbahar Oldu açıldı nazile güller yine
Neş'elendi nağmeperdaz oldu bülbüller yine

Makdem-i sultan-ı ezharı görüp sadsirişkle
Kaddihamde kaldı gülzar içre sünbuller yine

Saf saf olmuş kenar-ı cuyde amadedir
Lâleler, güller, sürahiler ile müller yine

Sen de teşrif ile lutfeyle nesim-i subhle
Anner efşan olsun ey meh ince kâkül'er yine

Nimet-i vaslın diriğ etme inayet vaktidir.
Sûziş-i hicrinle mahvoldu tahamimüller yine

Zehrîyâ tanzir haddin mi cenabı Sâmihi
Hayf kim meshuddur sende teğafüller yine

Havayı aşkle zâr oldu günlüm
Sarapa yanmada nâroldu günlüm
Esiri zülfi dildâr oldu gönlüm
Acıb halde giriftar oldu gönlüm

§
Figânı nâledir kârı hemîşe
T-latumi hayz olup gelmekde cûşe
Temayül etmekde iyşî nüşe
Acıb hale giriftar oldu gönlüm

§
Tutuldu Zehrî vuslat de firake
Nedir bilmem ki çare ittifake
Tahammül mü olur bu âfeti âke
Acıb hâle giriftar oldu gönlüm

Tercemanı nükteî hikmet zebânımdır benim
Feyzi medeniyyet ile muciz beyânımdır benim

Bir mütalsam günci manayım hakayayı umûr
Şahidi mokûsu miratı iyanımdır benim

Zenci nâmadud ile tev'em ulûvvü menzilin
Sinedar olmak şuunu dehre şânımdır benim

Sakiya zannetme meydîr bezmi tenvir eyliyen
Nârı aşkınla yanan misbahı cânımdır benim

Zümrei uşşâka etsem çok mu arzı imtiyaz
Dilde dâğı çeşmi honhârın nişânımdır benim

Sâyei lûtfünde etmem Zehrî gerçi serfirû
Şîri Mevlâ destgiri dü cihânımdır benim

Âlemi kıldın müsahhar çeşmi câdûlarla sen
Hesapsız kan etdin'ey meh tiygi ebrûlarla sen

Turrei kâküli sahnı gerdene râm eyleyip
Dilleri Saydettin en sonunda hindûlarla sen

Bezmi ünsiyette vahşettar olursun sevdiğim
Öyle çok geşteyleme sahrayı ahularla sen

Sünbili zülfün küşâd oğsun nesimi subunla
Eyle afakı muattar anberin bularla sen

Servinâzım vaktidir azmi çemenzârı ebedde
Resmi ayini cem icra eyle dîlcûlarla sen

Kâffeî zertârî firdevsle şebih oldun henüz
Safhai ruyinle nevpeyda olan mularla sen

Hem hapsel iktibası feyzedersin Zehrîyâ
Hazreti Sâmihi gibi merdi suhangûlarla sen

Dağlar sinemde ey mihr dilsitânındır senin
Yadigarı tiygi çeşmi bîemanındır senin

Zerresin fâşeyleşem dehre şerârepaş olur
Mâcerâyı aşk kim sırrı nihanındır senin

Zevkalursın sûzişi uşşaktan hikmet nedir
Ahlar ahengi bezmi dilsitanındır senin

Sofiya bu hâl ile mehcûrî dîdâr olduğum
Sor aynı cennete kim ceddi hayatındır senin

Soldıran gülzârde rengi ruhundur gülleri
Sustıran bülbülleri şerbeti zebanındır senin

Mumyanın resmini tasvire yoktur ihtimal
Dürri nisar bahs olan derci dehânındır senin

İzdihâmı kâmi cûlardan sıkılma sevdiğim
Mercii erbabı hasîn asitanındır senin

Hasreti lebinle firkathanei cângâhta
Hûnidil nuşeyleyen üftadeganındır senin

Nasbi enzârı cenabı Sâmihi celbeyleyen
Zehrîya ihlâsı tab'ı nüktedanındır senin.

Bilmez idim böyle gaddar olduğum
Gizli gizli yarın ağyar olduğum

Mâili simü zer'ü âzar olduğum
Şimdi bildim ey mehi şöretşiar
Bimüruvvet şûh hâr olduğum

Zülfün âsâ başdan atdın kim beni
Yâr idinüb kendine bir rehzeni
Har ü zaretin harimi gülşeni
Şimdi bildim ey mehi şöretşiar
Bimüruvvet şuh hunı har olduğum

Hatt ü hâl ü hüsnün olsunlar şuhût
Şimdilik buldunsada bir rehn/mud
Kadrimi elbet bilin amma çi sût
Şimdi bildim ey mehi şöretşiar
Bimüruvvet şûh hunı har olduğum

Sanma kim eshabı irfane hakikat gizlidir
Deme merdi kâmile daim tarikat gizlidir

Behremend olmaz hidayetden şekavetpişeler
Kalb ere âmalere nurı şeriat gizlidir

Dilfirib elvânına bakma arûsı âlemin
Şivei nazında binbir türlü rezanet gizlidir

Etmez izharı keremgir olsa o karunı vakt
Bednihadın vüs at hâlinde zecret gizlidir

Farkolunmaz sırrı evânide encâmı zehrîyâ
Öyle bir alemdeyiz güya meziyyet gizlidir.

Servinâzım gör ne hâl oldu sana
Sergüzeştim söyleyim bir bir sana
Çektiğim azâre yoktur intiha
Senden oldum cüdâ

Tûti veş şimdi kafes bendolmuşum
Kendi kendim bilmez gibi nolmuşum
Gufran içinde şarabın solmuşum
Kafir olsa rahmeder eyvah bana

Şarkı

Çeşmim üzre yağmada bârânı gam
Bir taraftan dahi düşnam ü sitem
Benim için ölmek oldu mültezem
Çünkü cansız can olur mu runüma

Arzıhal itsem nola sultanıma
Belki rahmeyler dili suzânıma
Bülbul asâ ah ü zarı efganıma
Yanmışım zira firakınla şehâ

Çekseler de dâre minnet eylemem
Kimselerden havfi haşiyet eylemem
Halkden ümmidi meded eylemem
Senden ister zehri insaf ü atâ

Hicrin ey meh canıma kâreyledi
Mürği gönlüm nalei zar eyledi
Sabrı güç aleme düşar eyledi
Hicrin ey meh canıma kareyledi.

Vâdi vasfınla senin ey gülizar
Kalbi hüznengiz olurdü neşedar
Firkatinle âher etdin dilfikâr
Hicrin ey meh canıma kareyledi.

Sensiz ey arâmı dil sahmi çemen
Oldu hasretkeşi dile beytülhazen
Aşkbar oldu benimle yâsemen
Hicrin ey meh canıma kareyledi

XVII inci asırda Konya hayatı

Hikmet Turhan Dağlı oğlu

Bu makalemizle Konya'ya ait altı vesika daha yayınlıyoruz. Bunlar 17 inci asra ait olup hepsi de İstanbul'da Başbakanlığa bağlı arşivdeki mühimme defterlerinden alınmıştır.

Vesikalardan birincisi, Konyada'ki camive mescidlerin içine zahire konulmamasına dairdir.

Zaman zaman bazı zaruretler yüzünden cami ve mescidlerin işgâl edildiği malûn olan keyfiyetlerdendir. Hâlâ bu gün bile yurdun bir çok yerlerinde asarîatıkadan sayılan bir çok cami, kervansaray mescid, hatta türbelere lüzumlu lüzumsuz eşya bulunduğu olağan işlerdendir.

1019 hicrî, 1610 milâdî yılında Konya'da cami ve mescidlerin işgâline kadar ileri gitmiş olmalı ki devrin padişahı Ahmet 1 tarafından böyle bir emrin verilmesine lüzum hasıl olmuştu. Acaba bu tarihte Konya'da cami ve mescidlere bu kadar zahire konulmasına neden ihtiyaç görülmüştür?

Devir, Anadolu'da celalî eşkiyasının ortalığı kasıp kavurduğu zamandır, ve Cigale zade'nin ölümünden sonra İranlılarla işlerimiz yüz üstü kalmıştır. Kuyucu Murad paşa işte bu sırada doksanlık bir ihtiyar olmasına rağmen ordu ile Anadolu'ya geçmiştir. Bu itibarla ordu için menzillerde yeter derecede zahire anbarları vücuda getirilmek is-

tenilmiştir. Konya'da cami ve mescitlere zahire konulmasının sebebi bu olsa gerektir.

Nitekim İranlılarla yâni Şah Abbas ile Murad paşanın Diyarbakırda ölümünden sonra yerine Sadarete geçen Nasuh paşa 1020 H - 1611 tarihinde barış andlaşması yapmıştır.

İkinci vesika ise orduya para veren esnaf teşekküllerinden bazılarının fazla para alınmamasına dairdir. Bu arada kuyumculardan da para alınması icab edince bu esnafa senede kasaplara yamak olmak şartıyla 1200 akça oduya yardımı parası tarh etmişlerdir. Fakat kasaplar taifesi anlaşılan fırsattan istifadeye kalkmışlar, kuyumculara eziyette başlamışlardır. İşte bunun men'i emredilmekte ve kuyumcuların ellerindeki höccete göre hareket edilmesi ferman olunmaktadır.

İkinci vesika 1023 H 1614 M. tarihlidir.

Üçüncü vesika ise konya bezzazistanına ve burada işlenen eşyalara ait bir hühum olup konyanın 17 inci asrındaki hırfat hayatını aydınlatması bakımından önemli bir vesikadır. Vesikadan anlaşıldığına göre bezzazistan kadri adında bir zat tarafından inşa ettirilmiştir, Bezzazistanda bulunan sanatkarlar eşkiyanın zulüm ve teatdisinden dağılmışlar ve bazzazistan hükümde

denildiği gibi (hali ve muattal) kalmıştır. Fakat kuyucu Murat paşanın celali eşkiyasını tenkil ve Anadolı da asayiş sağladıktan sonra bezzazistanda alış veriş canlanmış eski sanatkarlar birer ikişer eski yerlerine gelmeye başlamışlardı. o zaman Burada kemha kadife, Tülbend, Velense (bir yüzü uzun tüylü kalın ve ağır battaniye) tafta (bükülmüş ipekten ibrişimden ince dokunmuş bir nevi kumaş canfes) Bogası (bir nevi ince bez astan) kaftan, zubun ve Acam Haleb biçimi esvablar yapıyordu. 17 inci asrın başlarında konyada bazı sanatların çok ileri gitmiş olduğunu bu suretle anılmaktayız.

Bezzazistan demek bedestan demektir. ki ağız bahalı kıymetli kumaş ve eşya satan esnaf çarşısı demektir. Fakat şimdi lerde bedestanlarda kumaş ve bez satılmamaktadır. İstanbulda olduğu gibi buralarda kıymetli muhtelif eşya ve antika eserlerle meskûkât değerli faşlar ve eski silahlar satılmaktadır. Bedestanlarda türk sanat hayatını bazan en güzel örneklerine raslanabilir.

Hükümde, bedestan dışında dükkanları bulunan hırfet ehli bedestanda alış verişte bulunan sanatkârlara müdahale ettiklerinden bunun menedilmesi açıklanmaktadır.

Bu hüküm H. 1024 ve M. 1615 tarihli dir.

Dördüncü vesika ise Bursada müteveffa Kadri'nen Konyadaki vakıflarından Kurşunlu قورشونلى hani ile bedestanına ait bir vakıf hükmüdür. Bu hükme göre adı geçen hanla bedestandan alınan kiralardan bir kısmının merhum Kadri tarafından Konya'da yaptırılmış olan çeşmelerin yollarının onarılmasına sarfedilecek geri kalan kısımda Bursa'daki camisile medreselerinin levazımına harç olunacaktır.

Fakat hükme göre celali eşkiyaları yüzünden işler bozulmuş Cabiler, yani

vakıf icarlarını toplamak vazifesile görevli adamlar, aldıkları paraları yerlerine sarfedecekleri yerde yemeğe başlamışlardır. Hükümde işte bu cihetlerin incelenmesi emredilmektedir.

Hüküm 1024 H — 1615 M. tarihli dir.

Beşinci vesika: tütün içilmemesi ve tütün ekiminin yasak edilmesi hakkındadır. Devir, Osman II, yani genç Osman devridir. Ve Sadriazam ise Halil paşadır. Hükme göre tütünün yasak edilmesi hakkında daha evvelcede etrafa emirler gönderilmiş fakat dinlenmemiş o'duğu anlaşılmaktadır.

Bu hükme göre tütün ekimi satımı ve içilmesi kesin olarak yasak edilmektedir.

Bu emrin verilmesine sebep olarak genç Osman'ın Lehistan seferinde yeni çelerin uygunsuz hallerini görmüş olmasıdır. Çünkü Lehistanla barış anlaşması yapıldıktan sonra yeniçeriler hakkında emniyeti azalan padişah meyhanelerin kapatılması, tütünün men'i ulu-felerin azaltılması gibi tazyıklarla onları sıkıştırmaya başlamıştı. Fakat bu hüküm de tesirsiz kalmış ve tarihlerde okunacağı üzere daha bazı sebeplerden dolayı genç Osman yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

Tütün yasağı bilhassa Murad IV zamanında en şiddetli bir şekli almış, hattâ bu yüzden bir gecede bir çok insanlar, yeniçeriler katledilmiştir. Hattâ tütün içti diye öldürülen yeniçerilerin göbeklerinde teşhir maksadile mumlar yakılmıştır. Buna rağmen yine bazı yeniçeriler padişah Murad IV ün gözü önünde cubuklarını lülelerini göbekte yanan mumlardan yakmaktan pervaya etmemişlerdir. Tütün yasağı sökmemiş ve gün geçtikçe tiryakisi artmıştır. Bu hükmün tarihi 1027 H - 1617 M. dir.

Altıncı vesika ise Beyşehir gölü hakkındadır. Bu göl 1047 B 1647 yılında taşarak konya sahrasını kaplamış.

tır. o kadar ki konya sahrasından gelip geçme imkânları kalmamıştır. Halpki Bu yıl Murad IV Irak seferine çıkacaktır.

Ve filhakıka 1047 H — 1637 M. yılı Zilhicca ayında padişah, yanında şehülislam yahya efendi ve kaptanı derya kara mustafa paşa olduğu halde Üsküdardan Bagdada doğru hareket etmişlerdir. İşte Konya kadısına yazılan hüküm göl sularının düzene konulması hakkındadır. Beyşehir gölünün tarihi hakkında bu suretle yeni bir fikir daha edinmiş oluyoruz. (1) Beyşehir gölünün bir çok tarihî hatıraları vardır. Eşref Oğulları bu göl kenarında hükümet sürmüşlerdir.

İlhânîlerden Tumustaş, Beyşehirini zabtettiği zaman, Eşrefoğlu Mübarezedin Çelebi Mehmed beyin oğlu Suleyman Şahi; dergaceye bu Beyşehri gölüne attırmıştır.

Beyşehir gölünün sularını düzenlemek Konya ve dolayları için bir zaruret. Çünkü kurak yıllarda gölün seviyesi iner ve dışarıya su akamaz olur. Seviye yüksek olursa ve gölden çıkan ayak kapanmazsa, lüzumlu lüzumsuz zamanlarda su akarak seviyeyi düşürür, Bu bakımdan ve tarihi alaylara bakarak işin tanzimi hayatı bir önem arz etmektedir.

Beyşehir gölü hakkında İsparta Halkı dergisi (ün) de (sayı 99-102 ve 1942 Haziran Eylül) uzun ve etraflı bir yazımız çıkmıştır, Ayrıca Menduh yavuz da (Eşrefogulları tarihi Beyşehir kılavuzu adlı eserinde göl hakkında malumat verir.

Vesika : 1

Konya'daki cami ve mescitlerin içine zahire konulmamasına dair :

Karaman beylerbeyine ve konya kadısına hüküm ki :

Nefsi konyanın ulema ve suleha ve cimme ve hutabası arzıhal gönderüp

daima mahmiyei mezbure ahalisinden cemî ve tedarüki ferman olunan zehairin cem'ine memur olanlar varup mahmiyei mezburede olan cevami ve mes-cide komagla müslimanlar namaza varmayup ve ekseri zamanda cuma namazı kılınmayup cevami ve mescidin içinde küffa gezüp nice fesad ve kaba-hat zuhur eylemeden hâli olmadıklarını bildirüp mahmiyei mezburede olan cevami ve mes-cid içine minbaid zehire konulmayup âhir münasip mahallerde konulup hıfz olunmak için emri şerifim rica eyledikleri ecilden minbaid ibadet ve ta-at üzere cevami ve mesacide zehire konulmayup âhir münasip olan yerlerde hıfz olunmasını emredüp buyurdum ki vusul buldukda bu babda sadır olan emrim üzere amel edüp dahi mahmiyei mezbureden askeri islâm ve sair mühimmat için cemî ve tahsili ferman olunan zehairi namaz kılınan cevami ve mesacide komayup âhir münasip olan yerlerde hıfz ettiresin. Amma bu bahane ile Cemî ve tahsili ferman olunan zehreyi bir harabe ve münasip olmıyan yerlere komakla zayi ve telef olmaksan ziyade hazer eyliyesin.

5 Cemaziyelevvel 1019(1610 M.) Mühimme Defteri. 79.

Sa. 305.
Vesika 2

Kuyumculardan ordu için fazla para alınmamasına dair :

Karaman Beğlerbeğisine ve Konya kadısına hüküm ki :

Kasabai Konyada vaki kuyumcular taifesi dergâhı muallama arzıhal sunub taifei mezbure kadimden ordu pazar verelmemişler iken sonra kılıç çılar ve kasablar taifesi yamak olmak için emri şerif ihraç edüb niza' eylediklerinde ordu vaki oldukça izni şerî'le sene-de 1200 akça vermek şartile kasablara yamak tayin olunmuşlar iken hâlâ taifei mezbure ziyade taleb edüb rencide eylediklerin bildirüb ellerinde olan höc-

ceti şer'iyye mucibince amel olunub ziyade taleb olunmamak babında emri şerifim verilmesin rica eyledikleri ecilden buyurdum ki vusul buldukda bu babda ellerinde olan höcceti kadimden olageldiği üzere amel edüb olegelene muhalif kimesneye iş ettirmeyüb meni ve def'i eyliyesin.

23 Zilhıccı 1023 (1614 M.)
Mühimme defteri. 80.
Sa. 344.

Vesika 3

Konya bezzazistanına ve burada işlenen şeylere dair.

Konya kadısına hüküm ki :

Mektub gönderüb mahmiyei Konyada mütevaffa Kadri bina eylediği bezzazistan cemaatı meclisi şer'a varub bundan akdem zuhur eyliyen eşkıyanın zulum ve teaddilerinden ahali bezzazistan parekende olup bezzazistan hali ve muattal kalmakla kadimül eyyamda bezzazistanda oturanlar ve sair mahalli olan kimseler geru bezzazistanda üslubı sabık üzere beyi ve sıraların edüb ihya ve memur edeler deyn mukaddema emri şerifim ile verilmekle vechi meşruh üzere amel olunub kadimden kemha ve kadife ve dülbend ve velense ve serhindî ve tafta ve bürüncük ve gümüş ve altın esbabı ve bogası ve kaftan ve zubun ve bogası astar ve yorgan ve Acem ve Haleb esbabı mahluten bezzazistanda beyi ve şira oluna gelmeğın hâlâ harici bezzazistanda oturan ehli dükkân olanlar zikrolunan şeyleri taşrada bey ü şira olunu gelmiştir deyu dahl ve niza' eyledüklerin arz eyledüğün ecilden buyurdum ki vusul buldukda bu baba oğat vechile olagelmiş ise minbaid dahi ol minvâl üzere ameledüb şeri ve kanuna ve kadimden ola gelene muhalif kimesneye inad ve muhalefet ettirmiyessin.

17 Şevval 1024 (1615 M.)
Mühimme 81.
Sa. 276.

Vesika 4

Konyadaki kurşunlu hanile bezzazistan vakfına dair

Konya kadısına hüküm ki :

Mahrusai Bursa'da mütevaffa Kadri evkafına müteveli ve müderris olan Seyyid Mehmet zide fazlehu arzırhal sunub mumaileyhin evkafından mahmiyei Konya'da vakı Kurşunlu hanı demekle maruf hanı ve bezzazistanı olub hasıl olan icaratı mahmiyei mezkûrede vakfı mezbur bina eylediği çeşmelerin yollarında kiyafet kadri harç olunduktan sonra ziyade kalan akçayı vakfı mumaileyhin Bursa'da vakı camii şerif ve medreseleri levazımına harç ve sarf olunu gelmişken celalî ihtilâlden beru cabiler mali vakfi ekil be belı etmekle vakfe gadr olduğun bildirüb şer'ile görülmek babında emri şerifim rica etmeğın buyurdum ki vusul buldukda evkafı mezbure cabilerin meclisi şer'a ihzar edüb bir defa şeri'le görülmeyen muhasebelerin oğat vechile hak üzere tefiş ve tafahhus edüb zimmetlerinde zuhu eden mâli vakfı vakıf % için baddessubut alıvirmesin. Şerü şerife ve emri hümayunuma muhalif kimesneye inad ve teallül ettirmiyessin ve bilcümle vakfı mezburun mâlinden eğer cabilerden ve eğer âhir kimesnelerden her kimden zuhur ederse vakıf için alıveresin. Minbaid kimsenin zimmetinde bir akçe ve bir habe zayı'ettirmiyessin.

6 Muharrem 1024 (1615 M.)

Mühimme. 81.

Sa. 114.

Vesika 5

Tütün içilmesi ve tütün ekiminin yasak edilmesi hakkında

Sabıka Karaman Beylerbeyisi hâlâ hazanei âmirenin karaman canıbı defterdarı olan Mehmet paşaya ve konya kadısına hukum ki:

Bundan akdem etraf ve eknâfa evamiri şerife gönderilib minbaid kim-

esne tütün yaprağın ekib biçmeyip ve pazarlarda bey ü şira etmeyüb ve kahvehanelerde ve mecmâi nâs olan mahallerde bir fert tütün içmeyib herkes kendu ha lerinde ve kât ve kisiblerinden olmaları fermanım olmuşken hâ.â bazi kimesneler memnu, olmayub rizayı humayunuma muhalif bağçelerde ve tarlalarda tütün yabrağın eküb ve biçüb ve pazaiarda ve dükkânlarda bey ü- şira eylediklerinden gayri ehli sanayi kâr ve kisibden kalub çarşularda ve dükkâ larında ve sayir mecmâi nâs olan mahallerde tütün çeküb bu makule tütüne mübtela olanlar hizmetleri ne yarayub daima bu ahval ile mukayyed olâlarile bilmumum bahaya çıkasına bais oldukları iâm olundugun ol makule tütün yaprağının ekab biçilmesi ve pazarlarda ve dükkânlarda alıup satılması ve tütün ekilmesi refi olunub minbaid meni, o lumak babında fermanı âlişanın sadır olmuştur.

Buyurdum ki vusul buldukca bu sadır olmuştur.

Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sadır o'fermanı ce' il ül kadrim üzere-am l edüb dahi tabti kükûmetinizde olan kazaya ve kura ve pazarlarda vesair mecmâi nâs olan mahallerde muhkem tenbih ve nidâ ettiresiz ki minbaid bir ferd bahçe ve tarialarda tütün yaprağın eküb biçmeyüb ve pazarlarda ve sair dükkân ve mecmâi nâs olan yerlerde bey ü âira etmeyüb ve kimesne tutun içmeyub ehli sanayi herkes kendu hallerinde ve kisb ve kârlarile mukayyed olalar ve tütün yaprağı olan yerlerde ve bağçe ve tarlalarda kat'a bir ferde teallül ettirmeyüb ihrak ettiresin. Ve ... gibi bundan sonra memnu olmayub bağçelerde ve tarlalarda tütün yaprağın

eküb biçenler ve pazarlarda ve mecmâi nâs olan mahallerde alub satanlar ve tütün içenlerden her kim olursa olsun isim ve resimlerle yazub arz eyliyesin ki sonradan haklarında emrin ne vecihle sadır olursa mucibile amel olunna.

Mühimme. 82 17 Şevval 1027 (1617 M.)

Sa. 13

Vesika 6.

Beyşehir gölü hakkında :

Konya kadısına hukim ki.

Hâlâ Beyşehri gölü taşub Konya sahrasın kaplayub ubur ve nüzul olunmak mümkün olmayub hareketi hümayunumu vakti karib olmağla artlanması lazım ve mühim olmağın her nice mümkünse mürur olunacak yolları ve nüzul olunacak mahalleri iktiza eder ise suyu bir canibe savub ve Konya caniblerinin zehayirlerin şimdi tayin olunan menzillere naşıl ve tahvil babında fermanı âlişanım sadır olmuştur.

Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sadır olan fermanı saadetim mucibince amel edüb dahi Konya sahrasına huruç eden suyu beher hal bir canibe akıdub mürur ve ubur olunacak mahalleri muhkem arttırılıub ve şimdi tayin olunan menzillere zahırey tamamen nakıl ve tahvil ettirdüb ihmal ve müsaheleden ziyade hazer ve bilcümle hizmeti mezbure uhdene havale olunub sana tefviz olunmuştur. Evvel baharda Üsküdar sahrasından hareketi hümayun kararı verilmiştir. Konya caniblerine varıldıkda mürur ve ubur ve nüzulden ve zehire hususunda müzayaka çekilmek ihtiali olmya.

18 Şevval 1047 (1637 M.)

Mühimme 87

Sa. 153

Karaman'ogulları tarihine aid mühim vesikalardan :

Minhac Ül İnşa üzerine bir kaç not

Mahmud Mesud Koman

Koyunoğlu sayın Ahmed İzzet'de orijinal bir nushası bulunan "Minhacü-linşa", isminin delâlet ettiği ma'nadan da anlaşılacağı üzere bir "İnşâ", risalesidir.

Karamanlı, "Şeyh Yahya bin Mehmed el Katib", tarafından tertibedilmiş ve Gürânî diye anılan Muslihüddin Halife'nin hattıyla yazılmıştır. İçinde ayrıca bir çok "Hat", nümuneleri de görülen bu risalenin imlasıda o zamanın özelliğini belirtir. *Paris'de "Bibliyotek Nasıyonal" de bulunduğunu duyduğumuz* diğer bir nushasının da orada bir kopyasını sayın profesör *Mükrimin Halil İnanç* almışlardır. (I)

12 X 17 eb'adında, başından bir kaç varak noksanı, bulunan ve o devrin hususiyetlerini taşıyan bu risale; bir çok yerleri karanlık bulunan Karaman agulları tarihine yarayacak aydınlatici mühim malzeme taşımaktadır.

Mündericâtı, o devrin kitabet kaidelerinin nevileriyle Selatin ve Ümeraya, muhtelif devlet adamlarına muhiti teşekkül ve müesseselerin yüzü gelenlerine, akraba ve taallukatla doslara, bildiklere ve saireye nasıl hitabedilmesi ve ne şekilde yazılması gerekti-

I — Türk tarih kurumu belleteni No. 1

gini; Karaman ogullarının devlet teşkilatındaki sınıfları ileri gelenlerin tasadıkları teşrifat mvanlarını, memleketde mevcut ictimai teşekküllerin nevilerini göstermesi ayrıca bunların delâletile Selçuk ogullarından ayrılan karaman kolunun ve bunun gibi Anadolu, daki Türk emaretlerinin teşkilatlarıyla mukayese etmek ve ne gibi şeylerin kopya edildiklerini anlamaya imkan vermesi itibarile başlı başına bir kıymet olan bu risalede, ayrıca mühim bir kaç vesika daha vardır ki bunlar da « osman ogullarına verilen bir "sevkendname" ile iki "Nâme" ve bunların cevaplarıdır.

Katib şöhretile tanınmış olduğu isimden anlaşılan esersahibi Şeyh Yahya bin Mehmed el kâtibe, gelince

Tarafımızdan Konya Halkevi neşriyatı arasında kitap haline çıkarılan « şikâri »nin Karaman ogulları tarihinde şeyh yahya isminde iki zate tesatüf ediyoruz

Bunlardan birinin Karaman oğlu birinci Mehmed beyin; diğerinin ikinci İbrahim beyin zamanlarındaki olaylarda adları geçmektedir. (2)

Es-sahibinin, ikinci İbrahim beyin saltanatı gün'lerinde adı geçen son

II — Şikâri S. 37, 190

Şeyh Yahya olduğunu vakaların delâletiyle anlıyoruz Şöyle ki:

Karaman oğlu İbrahim beyin üzerine yürüyen Osman oğlu Murat bey Afyonkarahisara geliyor. Şeyh Yahya, Mevlâna Şemsettin, Mevlâna Nizamüddin (3) başta olmak üzere Karamanın cümle ulema, fudala, Müfti ve vaizlerden mürekkep 300 kişi, Gelmiyan ve Zülkadir ogullarını önlerine düşürüp, Osman oğlu Sultan Murat Hanla İbrahim beyi barıştırıyorlar. Kat'i - Niza ve fash - husumet ettiriyorlar. (Şimdengiru dostuna dost düşmana düşman olarak. Beyazıt hanın bir kızı var idi. (4) İbrahim Hana verip, Germiyan oğlun Osman oğluna, Zülkadir oğlun Karaman oğluna vekil idüp gine sınır bağlayıyorlar.)

"Minhacülinşa", da görülen ve aşağıya aynen konulan (sevkentname nin, Şikârinin bahsettiği bu vak'ada yazılmış olduğu anlaşılır;

Sevkentnamenin Şeyh Yahya tarafından kaleme alınmış olmasına, kendisinin inşa kitabında yer bulmuş olmasından da hükmetmek mümkün olabilir sanırız.

Şeyh Yahyanın Karaman ülkesinde sözü geçer kişilerin ilerisinde geldiği nazik bir zamanda toplanup memleketi

III — Veliyyüddin isminde bir vâizin oğlu olan "Mevlâna Nizamüddin", Karaman ogulları devrinin ma'ruf bilgilerindendir. Karaman hükümdarlarından Pir Ahmet bey için yazdığı kasidesi meşhurdur. Konya mecmuasının 5 inci sayısında bunun bazı parçaları yeni harflere çevrilerek neşredilmişti.

IV — Bu Hanım Sultan, Bayazıt hanın değil. Çelebi Sultan Mehmed'in kızı, Fatih Sultan Mehmed'in halası Pir Ahmet, Kasım ve Alaeddin beylerin anneleridir.

V — Bu Sevkentname, Türk tarih kurumu belleteninin birinci sayısında çıkmıştır.

kurtarmak için Osmanlı Padişahına karşı toplu bir hey'et halinde giden Karaman ülkesi ulema ve fudalası adlarının başında isminin geçmesinden de istidlâl olunabilir.

Ehemmiyetine binaen bu dört yapıktan ibaret olan sevkentname'yi aynen aşağıya alıyoruz:

Bismillâhirrahma-nirrahim Eşhedü vekefabihi şehiden..:

Ben kim İbrahim begüm merhum Mehmet oğlu Ali Karamanı elumi Tanrı kelamına koyup sıtk ve ihlas ile bilâhile vela istisna andıçüp iderumki:

Bu Tanrı kelamı hürmeti için ki muhammet Mustafaya

Cebrail vasıtasıyla nazil oldu. Merhum ve magfur Mehmed Han oğlu Murat begün ve oğlu Mehmed begün Şerif nefislerine ve canlarına ve ırzlarına ve dostlarına ve memleketlerine ve vilâyetlerine ve vilâyetlerindeki şehirlerine ve kâtelere ve kuralarına ve sinurlarına ve oturur raiyetlerine ve göçlerine ve beylerine ve vezirlerine ve sipahilerine ve kullarına ve etbâna ve eşyâna ve cemi taallukatlarına zahiren ve batınan hiç veçhile düşmanlık etmiyim ve ettirmeyim ve etmek isteyene dahi şerik olmayın ve muavenet etmiyen ve kimesne etmek dilerse elümden geldiği kadar men've def'idem, takirlik etmeyim, doslarına dost ve düşmanlarına düşman ol'am ve devletlerine ziyan gelecek yerde olmayım ve mezkûr Murat begün devletlerin ve Rifatların dilemeyen düşmanlarına müslimanlardan ve küffardan ihfayile ve aşikâre adamım ve haberim ve mektuplarım varmaya ve mezkûr Murat begün ve oğlu Mehmed begün düşmanlarından ve bed endişlerinden bana gelen mektupların ve haberlerin ayniyle bildirerim ve haklarından kimesne hain olup kalelerinden ve şehirlerinden bana virürlerse almayım ve mezkûr Murat be-

gün ve Mehmed begün kullarından ve etba' kullarından ve kendulere müteallik olan vilâyetlerinden kimesnenin kulluğu veyahud halayığı ve davarı kaçıp veya uğurlanıp benüm ilime gelürse bulunavirem özür etmeyim, bilcümledostlarına dost ve düşmanlarına düşman olup her yıl bir oğlumu Çerümle mezkûr Murad begün bizmetine vireyim. Vallahi bu mezkûratda hiç veçhile nakzı-ahd etmeyim ve ahtımı nakzedüp kefareti vermeyim ve verdirmeyim. Vallahi her bâr nakzı-ahd ettiğimce yemin benim üzerime ola ve tallahi doğru and içtim hile ve istisna etmedim ve bu ahd'den muhalefetin ve tecavüzüm yoktur. Eğer edecek olursam vallah bu Tanrı kelâmı bana ve evladıma garim olsun.

والله على ما نقول وكيل وهو حسبي ونعم الوكيل.

şahsi fedakarlıktan çekinmeyerek topladığı Türk harsine ait nadide eserlerle memleket irfanına hizmetten zevk duyan Sayın Ahmet İzzet koyunoglunda gördüğümüz orjinal nushanın başından yokarıda isaret ettiğimiz gibi bir kaç varak noksandır. üç badban müteşekkil olan Minhacül İnşanın birinci babının içinde:

(din) li lakabların hangi isimlere ne suretle eklenecekleri (6) Emir-i silah sancak Beyleri ve Gazi Beylerin dualarında ne yazılacakları Hatunlara ne suretle yazmanın gerekeceği, mektup örnekleri, mektupların nasıl yazılmalarının icabettiği ve bunlara aid kaideler.

(Elbabı-ı sani fittarifât yani, sernameleri beyan eder) başlığı antındada: Hitab-ı-Salatın ve nevileri, hitab-ı-Padişah zâdegân ve nevileri, hitab-ı-Vüzera ve nevileri, hitab-ı-ümeray-ı ızam ve nevileri, hitab-ı-emir zâdegân ve nevileri, sername-i-ümeray-ı-leşker, nev-i-diğer biümeray-ı-âlem, hitab-ı-ümeray-ı-leşker-keş ve nevileri, hitab-ı-ekâbiranki: dermaslahatha-i-büzzük üstadend, hidab-ı-Su-

(6) Alaüddin, İzüddin, Ciyasüddin, Mugisüddin, Şucaüddin... gibi

başıyan, hitab-ı-sipahiyan-ı-âlâ, hitab-ı-deliran ve Farsan, hitab-ı-kuzat der mertebe-i-âlâ, cevapname, itizarnâme ve nevileri, der evsat, nev-i-diğer der mertebe-i-edna, sername-i-sadat der mertebe-i-âlâ, nev-i-diğerki: âlim ve hem Seyyid başed, hitab-ı-meşayihan ve nevileri, hitab-ı-müderrişan ve nevileri, hitab-ı-Müfessiran, hitab-ı-vaizan, hitab-ı-küttap der mertebe-i-âlâ ve nevileri, nev-i-diğer der mertebe-i-evsat, nev-i-diğer der mertebe-i-edna ve nevileri, hitab-ı-hutaba, hitab-ı-müezzınan, hitab-âya nan ve Hocağân ve zikr-i-Kabe ziyaretkerde başed, hitab-ı-Bazirgân ehl-i-hâyır, hitab-ı-ekâbiran-ı-ızam ve nevileri, nev-i-diğer evsat, nev-i-diğer der edna ve nevileri, hitab-ı-hüççap ve nevileri, hitab-ı-hazinedaran, hitab-ı-Çaşnigir, hitab-ı-Silahdaran, hitab-ı-Hüddam, hitab-ı-derbanan, hitab-ı-hükema ve etibba ve nevileri, hitab-ı-münecciman ve Mühendisân ve nevileri, hitab-ı-Sazendegân, ve güyendgân hitab-ı-Muhtesiban ve nevileri, hitab-ı-Naiban, hitab-ı-Attaran, hitab-ı-Ahiyan ve nevileri, . . . sahib-i-mansıp ve nevileri, der evsat ve nevileri, nev-i-diğer der edna, sername-i-mader ve diğer nevileri, hitab-ı-püser-i-sahibi mansıp ve diğer nevileri, püser-i-danışmend ve diğer neviler, püser-i-küçü ve diğer nevileri, hitab-ı-birader-i-büzzük, nev-i-diğer birader-i-büzzük nev-i-diğer biger birader-i-küçük hitab-ı-âm ve hal, hitab-ı-haher ve diğer nevileri, duhter başed, hitab-ı-sahib-i-mansıp-ı-âlâ ve diğer nevileri, tarik-ı-uhra Tarif-i-Padişahan ve diğer nevileri, tarif-i-vüzare ve diğer nevileri, tarif-i-ümerâ ve nevileri, tarif-i-ekâbiran ve hüççap ve emacid, ve evsat ve nevileri.

Cevapname, dermertebe-i-Salatın ve nevileri, cevap-ı-dermertebe-i-Vüzera ve nevileri, cevap dermertebe-i-ümeray-ı-Fars nev-i-diğer Türki mutabık-ulmana, nev-i-diğer biümera, cevapna-

XIII Asır Konya'sında Musiki hayatı

M. Ragıp Gazimihal

«Lavignaç Musiki Ansiklopedisi'nde Çin murikisi monografisini yazmış olan fransız sinoloğu M. Courant Çine giden yabancı musiki etkilerinin en faz'a ortaasya'dan geldiğini mufassalan belirtmiştir Çevirdiği metin'lerden Semerkant, Buhara, Kuça, turfan gibi merkezlerin çalgı takımları ile danslarının zenginliğini - İlâmiyetten önceki halleriyle - öğreniyoruz. Semerkant'tan gelme bir musiki takımındaki iki erkek oyuncunun *fırl fırl dönerek* oynayılarından bahsediliyor (Cilt 1, s. 193). Kuça'dan aynı tarihte Çin sarayına gelerek kibar sınıfı iktidariyle hayran bırakan diğer bir saz takımı oyuncularının gösterdiği "Arslanlar oyunu", ayrıca başarı kazanmış, «kainatta vifak», adıyla vasıflandırılan bu oyunda, kürklerden dikilerek yapılmış beş heybetli arslan suretini on iki kişi — alttan hiç görülme-yecek surette içlerine girerek — oynatıyordu. Arslanlar başka başka renklerdeydi, ve biri merkez olmak üzere - dört cihetten her birini bir arslan temsil ediyordu. Eski Türklerde olduğu gibi Çinlilerde de « beşli teşkilât » itikadı asırlarca büyük bir rol oynadığı için, (1) bu Arslanlar oyunu

[1] Edvard Chavannes, *Cycle turc des douze animaux* (Brill. 1900) — şu makale de aynı yazarındır: *Suz la musique chiaoise* (Indian Antiquary. Bombay 1899. Bd. XII. S. 532 f.) Yazar. beşli teşkilâtın ve pentatoneğin Ortaasya menşesine inanmıştır.

aynı kozmogonik inanıştan tarihî bir hâtıra gibi görünmektedir. (Tabiatla beş unsur bulunduğu, beş türlü siyasî ve içtimâî münasebet mevcut olduğu, inancı beş cihet ve musikideki *beşer dereceli - pentotonik - diziler* geleneği hep o çağdan yâdigârdı). Milâdî V inci asra ait olan bu oyunların Pekin sarayında devam ettiği de biliniyor. XVIII asır kayıtları arasında okunan « Arslan adlı bir Tibet oyunu hakkında, M. Courant, " Oyuncular arslanı taklit etmekte olup, adından da anlaşıldığı üzere bu, bir Tibet raksı olmaktan ziyade, Türk oyunu idi „ diyor (s. 203) - Tarikat semâındaki deveranın mânası tamamiyle âsumanî idi: feleklerin *hareket-i şevkiye* ile dönüşleri ve bunlardan unsurlarına meydana geliş gibi, tefekkür sahibi semâ edince de « şuur altındaki hakikatlerin tezahür ettiğine » inanılıyordu; bu, birazda vecdî bir nevi kozmogonik izahı idi. Dokuz aslan, tarikat dilinde « dokuz felek » demektir.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin oğlu tarafından erkânı tespit edildikten sonra « *Devre-i Velediyye* » adını alan mevlevî raksını baş taraf-ta andığımız Asyaî Türk oyunlarının tasavufî bir devamı saymak iarihi bir zarurettir. Dönerek yapılan Türk oyun figürlerinin islâmiyetten öncede kozmogonik itikadlara bağlı bulunmuş olduklarını gördük. Tarikatlarda aynı mâna biraz eaha mistik bir renk almış gö-

rünür.

Nefî'nin dediği gibi :

*Âlem-i mâna ki hurşid-i cihan ârâ
gibi Devr ider girmiş semâa anda ruh-ü
mevlâî*

Bizzat Hz. Mevlâna (Şems-i Tebrizi ile temasından sonra) *Vecd ü cezbe* için rakseder olmuştı, ve bu deveran tarzında şüphe yok ki ana yurdunun rakıslarını yaşatmıştı. Musiki aleti ola rak da aynı ana yurt çalgılarının ter viç edildiğini evvelce anlatmıştım (Bakınız : *Konya'da Musiki* ankara 1947) Esasen *Mevlevî* tabirinin mânası bazı lûgatçıların yanlış tevsirleri mucibince « Mevlâna'ya mensup » demek olmayıp doğrudan doğruya deveranı kasteden arapça bir kökten gelir bunu alâkalı yakın zamanlarda tekrar izah etti ..

Mevlâna'nın musikili meclislerinden en dikkate değer bir hatrâyı Yunus Emre'nin şiirleri arasında buluyoruz. Yunus'un parçaları hakkında « falan ve filan şiirler yüzde yüz onundur; bu veya şu parçalar nazirelerdir » gibilerde öne sürülen mütalâaların çoğu karineye dayandığı için zamanla bulunacak vesikalara göre hükümlerini kaybedebilirler. O arada, Yunus'un « mevlânâ » mefhumuna mâkes olmuş şiirlerinden en az şu bir tanesinde Celâleddin-i Rûmî'nin kastedildiği düşünülmüştür ki nüshaların hepsinde mevcuttur:)

*Mevlânâ meclisinde saz ile işret oldu
Ârif ma'niye daldı cün biledir ferişte*

Yunus Emre'ye aidiyeti şimdilik katî sayılan şu şiirdeki « mevlânâ », mefhumundan maksat da lâalettayin bir « âlim ve fakih », olduğu, yine istidlâl yoluyla, düşünülüyor:

*Bu semâa girmeyen sonra peşiman olur
Erişür bizim ile serbeser düşman olur*

matlaiyle başlayan şiirin sonu şöyle gelir:
*Yunus eydür mevlânâ epsem otur yerinde
Bu sohbeti duymayan sonra sevişgen olur*

Yunus'un Konya'da Mevlâna meclisinde bulunduğunu düşündüğünden bahsettiğimiz az yukardaki beyiti havi şiirde şöyle deniliyor.

*Ey kopuz ile çeşte aslum nedür bu işde
Sana suâl soraram ediver bana üşte
Eydür aslımdır ağaç koyun kirişi bir kaç
Gel işretüm dinle geç akli koma beleşte
Eydürler bana haram ben uğruluk degülem
Çünkü aslum mismuldur ne var imiş*

*kirişte
mevlana sohbetinde saz ile işret oldu
Ârif ma niye doldu cüm biledür fedrişte
Vunus imdi sübhani casfeylegil gönülde
Arzu deyil âzlfden bu kobuz ile şeşte*

Mevlâna'nın içkili meclislerinde gözde ozan (âşık) çalgılarının kopuz ile şešta (çeşte) olduğu tekit ediliyor. Tapduk Emre şeşte çalıyordu ki Yunusun şeyhi odur. Yunus'un saz çaldığı zannediliyor kendi şu beyiti böyle bir tahmine yol açmıştır.

*Ben oruç namaz için sücü içdüm
esirdüm*

*Tesbîh-u seccadeyün dialedüm çeşte
kobuz*

Yunus şu mısralarında âşıkların dâimâ şešta ve rebapla uğraştıklarını belirtiyor:

*Ölmez aşk bilişleri esrik meclis hoşları II
aim bunların işi çeng-ü şešta rebabdürür.*

« Mevlânâ Celâleddin ol Kutb-i cihan kanı » diyen Yunus Emre'nin yukarıki meclis tasvirleri Anadolu ozanlarından söz açan en eski metinlerdendir. Uşşak makamında (Yani âşıklar ağzıyla) tarrennüm eden bu saz şairlerini Mevlânâ da « Ey aşikan, ey aşikan! », nidalariyle şiirlerinde sık sık muhatap ediniz. [1] Yunus'un şu hitabı aynı nidaları fazlasıyla andırıyor:

[1] Her bilindiği gibi « aşık » in arapça cemii «uşşak» farsça cemi şekli «aşkan» dır.

*Ey âşikan ey âşikan ışk mezheb-ü dindür
bana gördü gözüm dost yüzünü yaş hama düğündür bana*

Yukarı metinlerde anılan kopuz sazı aşık sesini Mevlâna asrında Konya'ya da ozanlar eliyle çoktan nakledilmiş bulunduğunu belirtiyor, hem de en muteber arif meclislerinde saygılı bir yer edinmiş bulunduğunu anlaşıyor. — Kopuz'un Ortaasya hayatındaki rolü o kadar girgindiki, Kâşgarlı Mahmud'un sözlüğünde Kopzamak (= kopuz çalmak), Kopzalmak (= kopuz çalınmak), Kopzaşmak (= kopuz çalmakta boy ölçüşmek), Kopzatmak (= kopuz çaldırmak) gibi türlü fiiller bile var. Turfan kazılarında çıkan uygurza metinlerin şimdilik yalnız bir tanesinde kopuzun adı geçerek, bir beyin bu sazı gayet iyi çalıştığı anlatılıyor: kayıt pek mühimdir, Çünkü saz şairliğinin beyler sınıfına Şamil bulunmuş olduğunu belirtiyor. Ortaçağ Avrupası Minnesinger veya Trouveres'lerinin hep derebeylerden olduğu vakiasını karşılayan bir kayıttır. Kopuz çalmakta usta bazı beyleri Babuz de anmıştır. (XV. asır.)

Şu halde, Konya'nın Selçukî devri şölenlerinde türkçe oğuzname fıkraları okuyan, veya mevlânâ meclisinde tasavvufî parçalar söyleyen kupuzcular arasında beyler de bulunmuş demektir (1). Vezir Ziyaeddin'in kervansarayında bir çalgılı aşhane bulunmuş olduğunu ve kadın rakkaselerin orada alenen oynadıklarını Eflâkî yazıyor; buna naza-

ran Konya'da o asırlarda musikiye karşı umumiyetle dikkatli ve saygılı bir alâka hüküm sürmüş olduğu anlaşılır. Mevlevî semai, işte böyle bir serbes görüşlü çevrede kolaylıkla tutundu; yurdun muhtelif merkezlerine erkenden yayıldı: meselâ, İbn-i Batuta, henüz Orhan Gazi Bursa'sında Ahî Şemsüddin zaviyesinde bir Mevlevî semânda hazır bu'unuyor: « İftar olundu, hafızlar güzel sesle Kur'an tilâvet ettiler. Fakih vâiz Necmüddin-i Konevî dahî hazır olup kemâl-i belâgat ve talâkatla vaaz-ü nasihat etti Badehû sema ve raksa başladılar. Bu gece bir leyle-i azimüş-şan oldu » diyor.

Üç beş kaydı içine alan şu küçük yazı Konya musiki tarihinin XIII üncü asır sahnelerini bir nebze daha aydınlatılabildiyse ne mutlu. Yokarı Horasan'daki Balasagun bölgesinden Bursa'ya kadar uzanan müşterek kültür hattı üzerindeki o asrın Konyası tam bir musiki canlılığı arz ediyordu.

[2] Bu oyunların şimdiki «kaşık oyunu», tarzında oldukları muhakkaktır; Çünkü, hâlâ Türkistanda da yaşamakta bulunan tarihî bir oyun çeşididir. (Kaşıklı oyun oradan kısmen Ruslara da geçerek, kaşık kelimesini onlar Kovşık telâffuz edegelmişler.) — Avrupalı seyyahlar kaşıkları «Türk kastanyeti» diye anarlar. Bu oyun eskiden bütün Osmanlı imparatorluğu dahilinde pek yaygın ve rağbette idi.

Konya ve çevresinin iklimi Hakkında

1. SICAKLIK

F. SANIR

Türkiye iklimi üzerinde daha esaslı ve etraflı bilgiye sahip olabilmek için bir yandan da şimdiye kadar yapılmış olan meteoroloji rasatlarının, mümkün mertebe dar alanlarla ilgili olmak üzere işlenmesinde ve değerlendirilmesinde fayda vardır. Toplanan materyelin henüz az olduğu ve hususiyle mühim bir bölümünün neşredilmemiş bulunduğu muhakkak olmakla beraber, elde bulunanlar üzerinde yapılacak küçük çalışmaların faydasız olduğu iddia olunamaz. Bu türlü küçük çalışmaların sayıları arttıkça, birleştirmeleri, ve daha geniş alanlı, kontrollü ve bu itibarla da daha sahil neticelere erişmesi mümkün olur. Bu maksatla çok daha az yılların rasatlarına dayanılarak Akşehir ve yakın çevresinin (1) neşredilmiş rasatların daha geniş olması dolayısıyla daha zengin materyele dayanarak Ankara çevresinin (2) iklimi hakkında yaptığım küçük çalışmalar neşredilmek üzeredir. Ankara ve çevresininki kadar zengin olmamakla beraber, 20 yıldan beri ol-

dukça düzenli bir şekilde çalışmakta olan Konya Meteoroloji istasyonunda yapılmış olan rasatlardan neşredilmiş buluntılara dayanılarak bu çevrenin iklimi üzerinde de durmak ve düşünmek mümkündür. Konya dergisinin bu sayısında sıcaklık ele alınmıştır; bundan sonra havanın nemliliği, bulutluluk rüzgârlar ve yağışlar üzerinde durulacak ve nihayet Konya ve çevresinde hava hallerinin yıllık gidişinin ana çizgileri gözden geçirilmeye çalışılacaktır.

1 — Sıcaklık anomalisi.

Bir yerin sıcaklık anomalisi, o yerin sıcaklığının, üzerinde bulunduğu paralel dairenin ortalama sıcaklığından olan farkıdır.

Konya Meteoroloji istasyonunun 16 yıllık (1929-1944) rasatlarından elde edilen ortalamalara göre temmuz ayının sıcaklığı $23,1^{\circ}$ dir. Kıyılardan aynı uzaklıkta bulunmak şartıyla, Konya deniz seviyesinde bulunsaydı, temmuz sıcaklığı, her yüz metre için $0,56^{\circ}$ hesabıyla $5,8^{\circ}$ daha yüksek ($28,9^{\circ}$) olacaktı. Ocak ayının ortalama sıcaklığı da aynı yoldan hesaplanınca (deniz yüzüne indirilmiş olarak) $4,8^{\circ}$ bulunur; halbuki Konya'dan geçen paralelin her iki aya ait ortalama sıcaklıkları, takriben 25° ve 7° dir. Şu halde Konya

temmuzda paralelinin ortalamasından $3,90$ daha sıcak ve Ocakta $2,2$ daha soğuktur. Bu da kararların ortasında ve dağlarla kuşatılmış bir alanda bulunmanın tabii bir neticesidir; bilindiği gibi kıyılardan uzaklaştıkça yaz sıcaklığı'nın artmasına karşılık kış sıcaklığı düşer ve sıcaklık farkı artar.

2. En soğuk ve en sıcak aylar Ortalamalara göre Konya'da en sıcak ay temmuzdan $0,1^{\circ}$ fazla ağustostur. Bu halile temmuzun ağustosla aynı sıcaklıkta oldukları ve yılda en sıcak ayın bir değil yanyana olmak üzere iki tane olduğu söylenebilir. Ortalamalara esas teşkil eden on altı yılın yedisinde en sıcak ay temmuz ($0/0,44$) diğer yedisinde ($0/0,44$) ağustostur geri kalan iki yılda ise ($0/0,12$) bu iki ayın sıcaklıkları eşittir. Bu suretle de en sıcak ayın hem temmuz hem de ağustos olduğu görülmektedir. Kararların iç bölümlerinde temmuzun en sıcak ay olması icabederken ağustosun da onunla yanyana gitmesi muhtelif sebeplerden doğmaktadır: 1929, 1936 yıllarında haziran 1935 ve 1938 yıllarında temmuz diğer yıllardakinden veya ortalamalarından daha yağışlı geçmiştir. Bu hallerden birincisinin temmuzda bir dereceye kadar bulutlu geçmiş, bulutlar güneşler mayi enginlenmiş olabilir ve güneş enerjisinin bir bölümü yağmur sularını buharlaştırmaya ayrılabacağından temmuzda hava sıcaklığının düşük kaldığı düşünülebilir.

1933 ve 1943 yıllarında da kış mevsimi soğuk geçmiş temmuzda dahil olduğu halde bahar ve yaz aylarının ortalama sıcaklıkları düşük kalmış sıcaklık ancak ağustosta en yüksek hadde erişebilmiştir,

Bunlara karşılık 1930 ve 1941 yıllarında haziran 1940 ta temmuz bol yağışlı geçtiği halde yılın en sıcak ayı yine temmuz olmuştur. Bunun yağışların

temmuz ve haziran aylarının ilk günlerine rastması ve bir ikiseferdekisa sağnaklar şeklinde gelip geçmiş olması ile ilgili olması mümkündür. Yahut Ağustos ayı da bulutlu geçmiş ve esasen güneş ışıklarının Temmuzdakiinden daha eğik olması yüzünden ısınmanın zayıflamaya yüz tuttuğu bu ayın sıcaklığı daha çok yükselmemiştir. Bu gibi hal'eri tam izah edebilmek için elde daha tafsilatlı rasat tablolarının bulunması gerekmektedir. Bu iki aydan birisinin daha sıcak geçmesinde rüzgâr doğrultularının da rolü olabileceği unutulmamalıdır.

Temmuzun en sıcak ay yerini aldığı yıllarda ise ağustosun bir dereceye kadar yağışlı veva her ikisinin de aynı ölçüde yağışlı geçmiş olduğu dikkati çekiyor fakat 1940 yılında hem temmuz ağustostan yağışlı hem de ondan sıcak geçmiştir.

Ortalamalara göre yılın en soğuk ayı ocaktır ($0,8^{\circ}$) ayrı yıllardan on ikisinde ($0/0,75$) en soğuk ay ocak ve yalnız dördünde ($0/0,25$) şubattır. Şubat ile ocakın ortalama sıcaklıkları arasındaki fark temmuz ile ağustos arasındaki fark gibi ($0,1^{\circ}$) küçük ve ehemiyetsiz olmayıp $2,3^{\circ}$ dir. Konya'da en soğuk ayın ocak olması tabii isede bazı yıllarda şubatin onun yerini aldığıda görülüyor,

Şubatin en soğuk ay olduğu yıllarda, Şubat yağışı ortalama miktardan düşük veya ona yakın kalmıştır. Buna göre kışın, yağış âmili olan gezici depresyonların, böyle yıllarda Şubat ayında daha zayıf ve daha az geçtikleri, bu yüzden de yardımda yüksek basınç rejiminin daha kuvvetle ve daha devamlı olarak yer aldığı istidlâl olunabilir. Bu takdirde havanın daha az bulutlu olacağı ve yer yüzünün daha çok ısı kaybedeceği açıktır. Fakat öyle yıllar da vardır ki (1937, 1941. ilk Şubat yağışları yine ortalamadan az olduğu halde

1) Akşehir ve çevresi - Sultan dağlarından Sakarya kıyılarına adliyle basılmakta olan kitapta:

2) Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi dergisinde çıkacaktır.

en soğuk ay Ocak olmuştur. Böyle yıllarda, Ocak ayının da gezici depresyonların geçişi bakımından daha az hareketli kaldığı bahis mevzuu olabilir. Nihayet depresyonları takib eden ve Balkan yarımadasından Anadolu'ya giren soğuk hava dalgalarının şiddet ve devamlarının da hesaba katılması ve bunların şiddetli ve devamlı olduğu yıllarda yağış çok, yani depresyonlar daha faal de olsa ortalama sıcaklığın düşük olacağı hesaba katılmak gerekir. Bu hallerden hangisinin rol oynadığını ve üstün geldiğini, ancak her yılın hava hallerinin tek tek incelemekle tayin etmek mümkün olur.

3 — Yıllık sıcaklık farkı :

24° dir. Bu farkın fazlalığında, sıcaklık anomalisinin mütalâası sırasında da görüldüğü gibi, kış sıcaklığının düşüklüğünden çok, yaz sıcaklığının yüksekliği âmil bulunmaktadır.

Ayrı yılların sıcaklık farkları 21,3° (1936) ile 30,9° (1929) arasında değişmektedir. Diğer taraftan ortalama 1° farklı olan yıllar azdır. (5 yıl, % 31) ve ortalamanın üstünde olanlar (10 yıl, % 62), ortalamanın altında kalanlardan (6 yıl, % 38) çoktur; diğer bir ifade ile sıcaklık farklarının 24° den çok olduğu yıllar, bu miktardan az olduğu yıllardan fazla ve iki katına yakındır.

4 — Bahar ve güz sıcaklıkları :

Konya'da ortalamalara göre, memlaketimizde umamiyetle görüldüğü gibi, güz mevsimi bahardan daha sıcaktır. Güneş ısısının, baharda karların erimesine ve sularının bahar yağmurlarıyla düşen sularla birlikte bir bölümünün buharlaşmasına sarfedilmesi ve baharın güzden daha bulut-u geçmesi bu lezâhürün başlıca âmilleri. İki mevsimin orta aylarına (Nisan ve Ekim) göre yalnız 1941 de bahar güzden sıcak geçmiştir.

5 — Sıcaklığın aylar arasında artışı ve eksilişi :

Her ayın sıcaklığı, kendisinden sonra gelen ayın sıcaklığından çıkarılarak ikincinin ortalama sıcaklığının birincininkine nazaran artış veya eksilişinin ölçüsü bulunur. Konya'da sıcaklık en çok Martla Nisan arasında artmaktadır. Mayıs - Haziran ve Haziran - temmuz farklarıyla ağustos-eylül ve eylül-ekim farkları yekdiğerine yakın ve en büyük düşüş Ekim ile Kasım arasındadır. Sıcaklığın aylar arasındaki değişmelerinin hızlı ve yavaş olmasıyla bazı hastalıklar arasında birtakım münasebetlerin bulunması tabii olmakla beraber, gerek elimizde bununla ilgili istatistiklerin bulunmaması, gerekse mevzuun tababete aidiyeti dolayısıyla burada ele alınmasına imkân yoktur.

6 — Aylık sıcaklıklarda sapma.

Ayrı yıllarda her ayın sıcaklığının, 16 yıllık ortalama sıcaklıktan olan farkı o ayın sıcaklık sapmasını verir. Bir ayın muhtelif yıllardaki sapmalarının ortalama ise o ayın ortalama sapması veya ortalama kararsızlığıdır. Ortalamalar alınırken hesaplar, adetlerin solundaki - ve - işaretlerine bakılmaksızın yapılır.

Konya'da elde rasatları bulunan 16 yıl içinde en kararsız aylar kış ayları ve hususiyle Şubat, en kararlı aylar ise yaz ayları ve bilhâssa Temmuzdur. Kışın hava halleri üzerinde en kuvvetli müessir olan gezici depresyonların, her yıl aynı devrelerde, aynı adet ve şiddetlerde olmaması, yazın ise bu türlü gelip geçici tesirler yerine eteziyan (poyraz) rüzgârlarının çok daha kararlı bir şekilde ve pek az istisnalarıyla her yıl hâkim bulunması iki mevsim arasında kararsızlığın farklı olmasının amilidir. Bu yıl olduğu gibi poyrazın az ve zayıf estiği ve bu yüzden sıcakların fazla tesir yaptığı yıllar da olur; fakat bunlar büyük bir kararsızlık âmili olmaktan

uzaktırlar.

Yıllar arasında en çok kararsız ay olan Şubatta sapma 6,9° ye kadar yükselebildiği halde Temmuzda 2,3° yi geçmiyor; bununla beraber Şubatta 0,3° den ibaret kaldığı yıllar da vardır.

Ocak, kış mevsiminin ortadaki ayı olduğu halde Şubat ve Aralıktan daha az kararsızdır. Bu. Ocakta bütün Akdeniz çevresinde olduğu gibi Anadolu üzerinde de gezici depresyonların umumiyetle daha az faal olmalarının ve bu yüzden de yüksek basınç rejiminin diğer kış aylarındakinden daha devamlı ve daha az aralıklanarak hüküm sürmesinin bir neticesidir.

Şubat ve aralık ayları, yıllar arasında değişme alanları en geniş aylardır; filhakika Aralık ayı 12°, Şubat ayı 11,3° lik bir alan içinde değişebildiği halde Haziran ve Temmuz ancak dörder derece alanlar içinde kalmaktadır (değişme alanı, ayların, ayrı yıllarda en yüksek ortalama sıcaklıkları ile en düşük ortalama sıcaklıkları arasındaki farktır.)

7 — En yüksek ve en düşük mutlak sıcaklıklar :

Yıllar arasında en yüksek sıcaklığın (37,7°) Temmuz ve en düşüğünün (28,2°) Ocak ayına raslaması da Konya için tabii olarak en sıcak ayın Temmuz ve en soğuk ayın Ocak olduğunu gösterir. Diğer taraftan en düşük sıcaklıkların en büyüğü (8,0°) Temmuz ve en yüksek sıcaklıkların en küçüğü (16,0°) Ocağa rashyor.

Her ayın yıllar arasında en yüksek ve en düşük sıcaklıkları, o aylarda tek tek ölçülen sıcaklıkların en geniş sınırlarını verir. Ezcümle 16 yıl içinde, ocak ayında ölçülen sıcaklıkların 16,0° ile 28,2° ve temmuzda 37,7° ile 8,0° arasında değiştiğini görüyoruz. Şu halde temmuz sıcaklığının en geniş değişme alanı 29,7° ve ocağın 44,2° dir. Bu miktar aralık ayında 46,0° dir. Bunlara göre de yıllar arasında kış ayları yaz aylarından daha kararsızdır.

8 — Donlu günler :

Konya da sıcaklığın 0° den aşağı düştüğü günler, 16 yıl içinde Haziran, Temmuz ve Ağustostan başka bütün diğer aylarda az veya çok vardır. Kasım, Aralık, Ocak ve Şubatla Martta her yıl donlar olmuştur. Buna göre beş ayda don tehlikesi % 100 var, üçünde % 100 yok, geri kalan aylardan Nisan'da % 81, Mayısta % 12, Eylülden % 0,5 Ekimde % 30 nisbetinde don tehlikesi vardır.

9 — Sıcaklığın 24 saat aralı değişmeleri :

Günlük meteoroloji bültenlerinin tetkikinden anlaşıldığına göre sabah saat yedide ölçülen sıcaklıklar (24 saat aralıklı) arasındaki farklar, kışın, hususiyle Aralık ve Şubat aylarında yüksek, yazın azdır. Bu da kış aylarının kararsızlığı ile Ocak ayının Aralık ve Şubattan daha kararlı geçtiğinin diğer bir delili ve ö çüsüdür. En kararlı aylar Temmuz ve Ağustostur. Nihâyet aynı ölçüye göre bahar mevsimi güzden daha kararsızdır.

Başkomutanlık Meydan Muharebesi

30 Ağustos

(118 — 119 Sayıdan devam)

İkinci gün :

27 Ağustos günü taarruzumuz erken-
den bütün şiddetiyle başladı öğleye
kadar Çekil tepe müstesna, bütün mey-
ziler zaptedildi. Yunan kuvvetleri inti-
zamsız bir surette ovaya atılmışlardı.

Öğleden sonra 57 inci tümen de
Çekil tepayı zaptetmişti. Akşama doğru
sağ kanatda bulunan sekizinci tümen
Afyonkarahisarına girdi.

Düşmanın bir yıldan beri tahkim
ettiği Afyon güney cephesi yıkılmış; ve
düşman sahraya atılmış, gayri müsait
bir şekilde savaşa mecbur edilecek du-
ruma sokulmuştu.

Düşmanın peşini bırakmayan bir
takip başladı 23,13 üncü tümenler ak-
şama doğru Balmahmut güneyi-Ayval
hattından ikinci düşman mevziini kuzey-
e doğru geçtiler. 6 ncı tümen' Ahat
bölgesinde savunan ikinci Yunan tüme-
nine taarruzlarına devam etti; ve toklu
sivrisini tazyik etti. Süvari kolordusu
düşmanın içlerine kadar girerek Ayval-
Beşkimse-Küçük köy bölgesine varmış
geceyi buralarda geçirmiştir.

İkinci ordu cephesinde 61 inci tümen
Kazuçurani, Altıncı kolordu Dedesivrisi
Kozlucayı işgal ederek batıya doğru

takibe başladı. Bu günkü savaşlar ordu-
muz için çok müsait durumlar temin et-
mişti. Fakat Dumlumevzii henüz düşman
elinde bulunuyordu.

Bu mevzilerde düşmanın tutunma-
sına vakit bırakmadan imhası lâzımdı.
Bunun için İzmir istikametine çekilen
düşmana her iki dış kanadından paralel
takip yapmak ve düşmanın Kütahya
İzmir istikametlerini tıkmak ve düş-
manı önleyerek torbaya almak lazımdı
Buna göre emirler verildi bir ve ikinci
ordular aynı şekilde takibe geçtiler.

Yunan ordusu durumuna gelince :
Karagâhiyle Afyonda bulunan birinci
kolordu komutanı eline geçirebildiği
taze kuvvetlerle kaybedilen mevzileri
geri almak için mütemadi emirler veri-
yordu.

Artık buna imkân kalmamıştı. İkinci
Yunan kolordusundan dokuzuncu
tümenin geri kalan kısmının emrine
verilmesini rica ediyor buna muvaffak
olamıyor ve 7 inci tümen birliklerinin
birlikte savundukları, Afyon mevzileri,
birinci kolordumuzun kahramanca sal-
dırları karşısında artık dayanamayaca-
ğını ve 4, 1ci tümenler arasındaki ge-
diğin genişlediğini gören kolordu ko-
mutanı daha kuzeydeki mevzilere çekil-

me emrini veriyor; 1 ve 7 inci tümen-
ler birinci kolordumuzun karşısında 'e-
mirsiz mevzilerini terkediordu.

Afyonu terkederek Araplı çiftliğine
gelen birinci yunan kolordusu komutanı
akşam üzeri Başkomutanlığın bir emri-
ni alıyor. Bu emirde : 1 inci kolordu-
nun elinde kâfi kuvvet bulunduğunu ve
mevzilerinde sebat etmesi ve 28 inci
günü ikinci kolordunun 9, 13 tümenler-
le doğuya doğru bir mukabil taarruz
yapacağı ve harekâtın bir elden idaresi
birinci kolordu komutanı emrinde her
iki kolordunun çalışacağı; 3 üncü kolor-
dunun lüzumu halinde Bursa doğusun-
daki eski mevzilere çekileceği bildi-
riliyordu.

Cephesini 350; 400 kilometreden ida-
re eden bir Başkomutanın verdiği bu
hatalı emir bittabi tatbik sahasından
çıkış bulunuyordu, Çünkü birinci
kolordu mevzilerini terketmiş, 3 üncü
kolordu çekilme serbestisini almış; bu-
durumda yalnız başına ikinci kolordu-
nun yapacağı taarruz muhakkak ki fe-
lâketi mucipti.

Üçüncü gün :

28 Ağustos; bugün, birinci ordunun
takibi pek şiddetli oldu! Düşman tümen-
leri İzmir istikametinde çekilmekten
menedilmişti. Kuzeye atılmışlardı.

Beşinci kolordu 27/28 gecesini 2, 14
tümenleriyle Beşkimsedden demiryolunu
kuzeye geçti. Ulucak - Öğret istika-
metlerine yürüdü. Bir tümen Öğret ci-
varında tesadüf edilen düşman otomo-
bil kolunu da tahrip etti. Saat 5/30 da
Öğret de geceleyen ikinci Yunan ko-
lordusu ile 9 uncu tümen karargâhına
bir baskın yaptı.

Süvari kolordusu düşmanın çekilen
kolları arasına girmiş, bu kollarda ka-
rışıklıklar çıkarmış ve bunların batıya
çekilmelerini ağırlaştırmıştı.

Birinci Yunan kolordusu harekât
için verdiği emirde: 1 ve 7 inci tümen-
ler Karakösedeki kuvvetlerin sıkı irti-
bat ve iştirakiyle güneydeki tepeleri
işgal edecekler, 4 üncü tümen Köprü-
lû - Balmahmut - Beşkimse yolunu ta-
kip ederek Beşkimse güneyindeki tepe-
leri tutacaklar, 12 inci tümen Arapçift-
liği - Çankuyu istikametini takip ede-
rek Çankuyu tepelerini tutacak; her
tümen bir birini örtecek şekilde hare-
ket edecek.

Birinci tümen, 4 üncü tümen Bal-
mahmut tepelerinden geçinceye kadar,
işgal ettiği mevzileri tutacak. Bu emir
1,7 ci tümenlere ulaştırılamamıştı. Bun-
lar Ayvalı - Kumralı civarında bulunan
birinci süvari tümeniyle 14 üncü süvari
tümeninden bir alayın işgal ettiği böl-
geye dönerek buradan kendilerine ge-
dik açmak fırsatını bulmuşlar ve 1,2
ci Yunan kolordularında bu tümenlerle
Palatiras müfrezesi Başkumandanlık
muharebesinde yok edilmekten kurtu-
labilmişlerdir.

Birinci ordu takibe devam ederek
3 ve 23 tümenlerle Köprülû ve Balmah-
mut civarında rastladıkları düşmana
taarruz ederek kuzeye attılar. Birinci
kolordu batıya doğru yürüyüşüne de-
vam ederek Düzağaç'ın istikametinden
Bakırcık sırtlarına taarruz ettiler; ve
Yunanlıların Akçeşehir istikametinden
çekilen tümenlerini kuzeye attı.

4 üncü kolordunun 5 inci tümeni
Balmahmut - Oğlanağzı istikametinde,

11 tümen Ayvalı Kumarı çiftliği istikametine taarruz ederek Dumlupınara doğru yürüyen Yunan kuvvetlerini kuzeye attılar. İkinci kolordumuz Yunanlıların 12 inci tümenini kuzeye atarak geceyi Araplı çiftliği - Balmahmut - Tazılar bölgesinde geçirdi.

İkinci kolordu bölgesinde: Mürettep süvari tümeni Döğeri zabtederek Altıntaş güneyinden Hacıbeyli istikametinde ilerledi.

61 tümen İhsaniye ye, 6 ıncı kolordunun tümenleri Hamam ve Cüneyi bölgesine vardılar.

Bugünkü savaşta Yunanlıların beş tümeni kuzeye atıldı, Bunlar Resulbaba Öğret - Ulncağ bölgesinde kaldılar.

Dördüncü gün :

29 Ağustos 1922 günü de takip harekâtı devam etti.

Birinci Ordu: Dördüncü kolordunun tümenleri hareket halinde bulunan Yunan tümenlerine taarruz ederek kuzeye doğru sürmekte devam ettiler.

Birinci kolordunun sağ kanadında 3 ve 23 tümenler Çalköy civarına vararak dördüncü Kolordu tümenlerinin solundan Aslıhanlar istikametinde taarruz ettiler; ve Yunan tümenlerinin Dumlupınar istikametindeki yollarını kestiler.

Birinci kolordunun sol kanadındaki 14 üncü tümen, Elvanpaşa üzerinde batıya doğru taarruz ettiler.

57 ci tümen Balcıdamı üzerinden Toklusivrisi kuzeyine doğru taarruz etti, 6 cı tümen Toklusivrisinde taarruzlarına devametti.

Toklusivrisinde savunan ve Ahad-

köy bölgesinde bulunan 2 ci Yunan tümeni 57 ve 6 cı tümenlerin birleştirilmiş taarruzları karşılarında mevzilerini terk ederek Banaz istikametinde geri çekildi.

6 cı tümenin Kapkankı dağına işgal etmesi üzerine Dumlupınar mevziinde bulunan Yunan kuvvetinin Banazdan geçen geri irtibatları tehdit altına girdi ve düşman geceleyin Halaçlar - Yenice hattına çekildi.

2 ci kolordumuz düşmanın muhtemel karşı taarruzlarını önlemek düşüncesiyle Düzağaç - Karacaören - Bakırcık bölgesine geldi.

Demiryol kuzeyinde Hamurköy - Eyce - Aslıhanlar bölgesinde bulunan düşmanın batıya çekilmesini men etmek üzere birliklerimizin taarruzları gece dahi devametti; düşmana rahat vermedi.

Suvari kolordumuz her üç tümeniyle ikinci ordunu önüne geçti. Taarruz başladığı vakit sıklet merkezinin solunda bulunan suvari kolordusu şimdi sağına geçmiş bulunuyor u.

14 ücu suvari tümeni kuzeyden Çalköy istikametinde ilerliyerek, Yunan kuvvetlerine kuzey yollarını kapadı.

Birinci tümen Resulbaba dağından kuzeye ve oradan batıya doğru hareket etti.

2 ci ordu Altıntaş batısına, 6 cı kolordu 16 cı tümeni Osmanköy batısına; 17 ci tümeni Eğret batısına varmak suretiyle, bu gün bu tümenler, pek uzun yürüyüş yaptılar.

17 ci tümen düşman avcılarıyla savaşarak bunları batıya attı. Mürettep suvari tümeni Kütahya'ya yöneltildi. Bu tümene Eskişehirde bulunan Yunan kuvvetinin arkasını almak görevi verildi.

Bu günkü savaşlar neticesinde ;

1 ci ordu düşmanın büyük kısmını güneyden kuzeye doğru; 2 ci ordu; doğudan ve kısmen kuzey doğudan batı ve güney- batıya doğru suvari kolordusu, kuzeyden düşmanı tazyik ettiler.

Beş tümenlik Yunan ordusu büyük kısmını komuta eden, Trikopis'in arzusu tahakkuk etmedi. Dumlupınar mevziine varamadılar. Düşman için yalnız kızıltaş vadisini takibeden batıya giden bir tek fena yol açık kaldı.

BEŞİNCİ GÜN:

30 Ağustos 1922 sabaha karşı, Orduların bu günkü savaşlarından ve düşmanın durumundan haberdar olan Başkomutan; düşmanın pek fena durumda olduğunu ve batıya çekilmek için bütün gayretini sarfettiğini anladı. Düşman, üç taraftan sarılmıştı. Başkomutanın tasavvuru ve imha savaşı tahakkuk etmek üzere idi.

Genel Kurmay başkanı; Garb cephesi komutanı; birlikte harekâtın ne suretle idare edileceğine karar verdiler. Emir, sabahleyin erkenden ordulara tebliğ edildi.

Bu emirde: Düşmanın her tarafından sarılması; ve Dumlupınar mevziinin ele geçirilmesi; ve düşmanın burada imha edilmesi; Kurtulabilenlerin de İZMİR istikametinde sıkı takiple yollarında ezilmesi; ve suvari Kolordusunun bundan sonra durmadan gece ve gündüz hareketle UŞAK'a doğru yürümesi bildiriliyordu.

Durum çok mühim olduğundan yalnız emirle iktifa edilmiyerek bizzat Başkomutan 1 ci Ordu bölgesine Ge-

nel Kurmay başkanı da 2 ci Ordu ve suvari Kolordusu bölgesine giderek harekâtın tanzimini ve tevcihini idare ettiler.

Taarruz harekâtı şu şekilde oldu :

Suvari Kolordusu, Saraycık - Yalova da Kızıltaş deresini kesmek ve düşmanın batıya çekilmesini menetmek üzere harekete geçti.

1 ci ordu, 4 ücu Kolorduya mensup 11 ci tümenle Çalköy güneyinden 5 ci tümen, Silhisaray kuzey batısından; 1 ci Kolorduya mensub 3. tümen Ağaçköy kuzey doğusundan; 23 tümen Aslıhanlar kuzeyinden; 2 ci Ordu da, 16 cı tümen Çalköy istikametinden; 61 ci tümen İnören istikametinden taarruz ettiler. Maksud, düşmanı Adalepe bölgesinde imha etmek idi.

General Trikopi takipten kurtulmak için, geceleyin Hamur köyden Çal köye gitmek kararını verdi. Fakat taarruzlarımızın gece dahi devam etmesi üzerine Yunan birliklerinde korku ve telaş azamî haddi bulmuştu. Bu sebeple Yunan birlikleri, kısmen Çalköy bölgesine, sabaha karşı vardılar; bir kısmında gündüz vardılar.

Yunanlıların peşini bırakmayan tümenlerimiz taarruzlarına devam ettiler. Düşmanı müsaitsiz olmıyan şartlar altında savaşa mecbur ettiler. Akşama kadar devam eden savaş sonunda Yunan kuvvetleri tamamiyle dağıldılar. Batıya çekilen pek az bir kısım istisna edilirse beş tümen tamamiyle esir edildi. Kızıltaş deresini takip ederek kaçabilen pek az kısım da, ancak üzerlerinde tüfeklerini götürbildiler; bütün ağır silahlarını, cephane ve malzemelerini terkettiler.

Başkomutanımız Eşsiz kahraman ATATÜRK'ün ilk hatlara kadar sokularak idare ettiği Başkomutanlık meydan savaşı tarihin nadir kaydettiği bir şekilde düşmanın imhası ile bitti.

Bundan sonra ordumuzun büyük kısmı ile İzmir e daha zayıf kısımlarile Bursaya, Marmara denizi ve kuzey Ege denizi istikametlerine başlayan gece ve gündüz hiç durmadan devam eden takipleri neticesinde düşmanın pek az kuvvetleri vapurlarla Yunanistan'a kaçabilmişlerdi. Bu kuvvetlerde takiplerine az kuvvetle ve geç başla-

lanan üçüncü Yunan kolordusu kısımlarıdır.

9] Eylül] 1922 de : önde süvari kolordumuz hemen arkasından piyade tümenlerimiz İzmir'e girdikleri vakit. İzmir limanını dolduran ihtilâf devletleri harp gemilerindeki denizciler kahraman erlerimizin heybet saçan yurdunu kurtaran her türlü sıtayışın üstünde kahraman Mehmetçigin; güneşten yanmış kurtardığı mukaddes toprakların tozları ile putralanmış tunç çehresini bütün ömürlerince unutamamışlardır.

KONYA MATBUAT TARİHİ

(118—119 sayıdan devam)

Tefrika No: 2

Mehmet Önder

6 - Babalık

Babalık gazetesini çıkaran Yusuf Mazhar (1) evvelce (Hakem) gazetesini muharrirliğini yapmış sonra bir aralık (Müstakil bir gazete çıkartmağa karar verdiği zaman ona Konya Valisi (Arifi Paşa) gazetesinin isminin (BABALIK) olmasını tavsiye etmişti.

Babalık (8 ocak 1910) yılında Kendi matbaasında ilk sayısını çıkardı.

(1) Yusuf Mazhar kalem erbabından Nedim beyin oğludur. 1302 hicri de yalvaç ta doğmuş 5 eylül 1930 da vefat etmiştir.

Yusuf Mazhar, Konya idadisinde öğretmenlik Konya ve Meşriki irfan gazetelerinde başyazarlık etmiştir.

Yusuf Mazhar, cihan harbi ve istiklâl savaşında hayatını tehlikeye atarcasına memleket ve vatan için fikriyle çalışmış gazetesini garp cephesinin emrine vermiştir. Zaferden sonra Beyşehir'den genel meclis üyesi seçilmiştir,

38 yıldır birçok güçlülere ve mahrumiyetlere yılmadan göğüs geren konya matbuatının yeğane ayakta dura-

bilen bu ünlü gazetesi bazı sayfalarından geçmiştir. Bunları birer birer inceleyelim.

I- 1910- 1917 yılları arasında :

Sahibi ve başyazarı: Yusuf Mazhar Mesul müdürü Ali baba zade yusuf ziya.

Idarehane: iplikci camii şerifi civarında Babalık Matbaası

Babalığın bu ilk devresinde gazete sırasına göre 2, 4, 6 sahife ve haftada 1,2 çıkmıştır, 3 sütun üzerine orta boyda fiatı (10) par dır,

İlmi ve ah-âkı yazılar etüdler aktüalite ve şehir haberlerini yazmıştır. Muayyen bir yazıcı kadrosu olmamakla beraber sık sık şu imzalara tesatüf edilmektedir :

Darül muallimin müdürü Ahmet Besim Ispartalı mehmet Ali, Hamdi zade Abdülkadir, L. Bedri, Besim Atalay Osman gündüz v. s.

2- 1917- 1918 yılları arasında :

Babalık bu devrede hacmini küçültmüş ve ismini (TÜRK SÖZÜ) ne çevirmiştir. (2) (Türksözü) 11 Haziran 1917 pazartesi gününden 30 Ekim 1918 gününe kadar (76) sayı olarak çıkmış-

tır.

(2) o zaman konya Valisi bulunan Muammer, Yusuf Mazhar'a bu ismi tavsiye etmişti.

Türksözü haftada 1 defa, 4 sahife olarak çıkmış ve tanesi 20 paradan satılmıştır.

Sahibi : Yusuf Mazhar.

Başyazarı : Süleyman Necati.

İdare Müdürü : Viyolaki.

İdarehane: İplikçi camii civarında Babalık matbaası.

Yazarlarında bazıları: Abdülkadir Erdoğan, Mithat Şakir (Atan), M. Muhlis (Koner), Ahli Evren v. s. dir.

Gazetenin İdare Müdürü olan Viyolaki, Yusuf Mazhar'ı İngilizlere ihbar etmişse de Antalya'ya kaçan Y. M. Mazhar sonradan tekrar memleketine dönmüştür

III - 1918 1928 yılları arasında:

Bu on yıllık devre'de Babalık en feyizli günlerini yaşamıştır Sahipliğini Yusuf Mazhar, Başyazarlığını bazan Yusuf Mazhar, Sami zade Süreyya, bazan da Muzaffer Hamit üzerine almıştır.

1921 - 24 sıralarında mes'ut Müdürü Ahi kaba zade Yusuf Ziyadır. Bazı sayılarda bu işi Kâzım Hüsnü üzerine almıştır.

Başlıca yazarları: Nazım (Evren), Afif (Evren) Celâlettin Âli (İmer), Muhib Avni, Cemaî Oğuz, İsmet Perran, Namdar Rahmi, Naci Fikret, M. Zeki,

Hicri, M. Ferid.

1928 den bu güne kadar:

20 Yıllık bir zaman Babalık yeni harflerle çıkıyor. Yusuf Mazhar'ın 5 eylül 1930 da ölmesiyle sahipliği N. Babalık'a geçiyor. Muzaffer Hamit, (S. Sati) (Kerpeten) v. s. lerle başmakaleler yazmakta. Neşriyat Müdürlüğünü Nazım Evren, Afif Evren, Fuat Anadolu ve en son olarak da Ş. Babalık üzerine almıştır. Gündelik, haftada 3 defa çıktığı zamanlar olmuştur.

Başlıca yazarları : Dr. Tefvik Halil

Memduh Yavuz, Sıraç Aydın, Gaffar (Totaysalgır), A. Sükrü ve yukarda bahsettiğimiz yazarlar.

Not :

Babalık'ta ilk kalem tecrübelerini yapmayan pek azdır. Babalık, Konya matbuatına eleman yetiştiren yüksek bir oku olmuştur. Onun için yazarlar arasına burada koyamadığımız, fakat ilerde bir eser halinde derlediğimiz zaman zikredeceğimiz arkadaşlar gücünmesinler. Biz burada bir yazar listesi yapabilseydik öyle zann ediyorum ki sadece isimlerden müteşekkil bir kitap meydana getirirdik. 38 yıllık yayını ile bugün bir şöhret abidesi halinde yayınlayan (Babalık), binlerce istidata bağrını açmış pekçoklarımızı yetiştirmiştir.

(Devam edecek)

İSTANBUL 500 ci Fetih yılı için

Mahmut Nedim Güntel

Marmaranda yıkanır Karadeniz Ak olur,
Havanda ruhlar serin sulardan berrak olur.
Bir Temmuz sabahıyla bir Nisan öğlesinde,
Bir Eylül akşamının esrârlı gölgesinde
Seni tadan ruhları büyüleyen şeydedir,
Manası hiçbir kaba sığmıyan asıl şiir.
Böyle duyduk biz seni, böyle duymaktayız hep
Her sebepsiz sevincin içinde sensin sebep,
Ey Asyada sır o'an içdenizler perisi.
Sendedir çölde ölen bir yurdun rengi, sesi.
Dünyaya ko lar atıp ararken binbir ilde,
Bulduk dünya gözüyle biz seni bu sahilde
Doğduk sana, bin yıllık bir geceyi yırtarak
Başımızın üstünde ay-yıldızlı bir bayrak.
Her köşende binlerce şehidin mechu, uzak
Uykusunu dolduran bir rüyadır o şafak.
Ebedî baharındır ufkunda yükselenler,
Bu çağını görmedi bizden önce gelenler.
Gökleri indirirdik dar gelse sana eğer,
İthamınla göklere kurdugumuz kubbeler.
Saçına damlatarak gözlerinin rengini,
Baksın dedik bizlere her kemerden bir çini.
Dünyaya devir verdik, sana mevsim getirdik
Kapından böyle ışık ve renk aldık da girdik.
Onbeşinci yüz yıla tarih bu ünle girdi,
Elli üç yılla değil, elli üç günle girdi.
Ufkundan geldi, geçti bin fırtına, bin rüzgar,
Sarsılan dallarında kaç yaprak hatıran var ?
Beşyüz sene biz hergün bir liyakat yarattık,
Ne saçında bir ak var, ne göğsünde hıçkırık.
Fatihe kollarını, sinana endamını,
Nidimine göğsünü acmasaydın, namını
Hangi füsün bu kadar efsaneleştirirdi,
Hangi coğrafya, şöyle, tarihe böyle girdi ?
Her zaman başımızdın, çok yoruldun sen diye,
Başımızın üstünde yer verdik dinlen diye.

Göklerin yedikardeş yıldızından farksızsın,
 Yedi tepe üstünde bir demet güzel kızsın.
 Sen, sulardan mesutsun, karalardan bahtiyar,
 İki deniz ve iki kıta üzre tahtın var.
 Boğazın sularından bir damla görse umman.
 Bir arslan görmüş gibi ürperir korkusundan.
 Ölümün korkup geri kaçtığı bir yerdi o,
 Kaçmıyan düşmanlara o gün rütbe verdi o.
 Orda bir bayrak değil bir tarih dalgalandı
 Göklerin ay yıldızı yerde şeref kazandı.
 Omzundan boşanırken kalbimde dolaşan kan
 « Düşmana esir kalır » korkusuyla durmadan
 Cehennemler altında aranarak bulunan
 Sol kolu şavkle tuttu sağ kol düşmüş nabzından
 Sonra soğuk almaktan kaçınıp gerilerde
 Havası bayrak bayrak alevlenen siperde
 Isıtıp kurutarak o kızı! ıslaklığı,
 Başında tuttu seni umzundan bıraktığı
 Her askerin alından öptü en son nefesi,
 Topu susturdu orda süngünün çelik sesi
 Orada her bir alın en sonra bu bayraktı.
 Kırmızı hilâlinin zemini sütün aktı.
 Her zaman daha azdır sayısı kudretinden.
 En sert çelikler yıldırı bir avuç Türk etinden.
 Alınlar öyle yüksek göğüsler ögle sertti
 Orda ölüm himaye arayan bir nâmertti
 Çanakkale gök'eri çatlatan mahşerdir o
 Topun süngü ucuna takıldığı yerdir o
 Orada yazılandır göklere çıkan kitap
 Bir zulüm dünyasını imanla yıkan kitap
 Zırhların namıların kanatların kustuğu
 Cehennemin korkudan dona kalıp sustuğu
 Bir yerdir Çanakkale her silâh tanır onu
 Yedi iklim dört bucak ve Allah tanır onu
 Her Türkten bir parçadır orda her karış toprak
 Seninle olmak bize her şeyden üstün bir hak
 Sularını bekliyor ebedi iki tarih :
 Boğaziçi'nde Zühre Çanakkale'nde Merih !
 Her zaman güzel buldu seni herkes haya'den
 Görülmeden tahayyül edilmezsin elbet sen,
 Mevsimler giyimin dir birbirlerinden güzel,
 Hepsinden ayrı ayrı yalnız sensin en güzel
 Bir sebep üstün değil giydirip soymak için
 İki göz her zaman az zevkine doymak için
 Boğazın su'arı bir sir vermeden güneşe
 Her seher yıkanmış vücudundan bir köşe
 Tenha sularında senin peri masası arar

Sessizliğin şiirini benekliyen yalılar,
 Bir kıyın oya gibi mesken Akdenize
 Öbürü kollarını açmış bir göğüs bize
 Işıkları üstünde sularına iner ay
 Başka su makes ona boğaziçi bir saray
 Beyaz bir sisle bazan yüzün duvaklanınca
 Suların alev alev tutuşarak yanınca
 Meslinaz yaşmak açar Lâle Devrinden bize
 Nâziyle cihanı mesteden cevrenden bize
 Hiç bir güzel ölmemiş hiç biri ölmeyecek
 Hepsi sende yaşıyor yaşıyacak haşredek
 Sen güzelsin biz senin ebedi şöhretiniz
 Bu kadar güzel olmak elinde değil bizsiz
 Beş yüz yıldır Türk dili cınlar senin sesinde
 Yediveren bir güldür türkçemiz nefesinde.
 İnci gibi dizilir ses verir ince ince.
 Dinlemek bir zeyk olur türkce söylenilince,
 Onu sesine olan yabancı dudaklarda.
 Sadece mana kalır mucizesi solar da.
 Hangi dil var kı senin belig olmaz sesinde.
 Birezeli âhengin feyzi var nefesinde
 Sende yalnız Türkçeyle nefes almak mümkündür.
 Seni teneffüs etmek hakkı yalnız Türkündür,
 Kaç defa zehirlendi havanda yabancılık,
 Kaç defa denendi o, tadındaki acılık.
 Büyük Türk milletiyiz değiliz bir ahali,
 Ayın bedir gibi bir halidir hilâl hali,
 Hep birdir kolundaki, kanadındaki Türkün,
 Kırılmaz kanat açtı bükülmiyen kol bugün
 Kapında öyle meydan okumuşuz ki bahta,
 Giremez içeriye Türk değilse Allâh da.
 Çanakkalende tattık şerefini ölümün,
 Fırsatı cana minnet bilmemek bu, ne mümkün ?
 Bayrak gibi şerefli tuttuğumuz camı biz,
 Uğrunda verilmeye yarar diye severiz.
 Adına büyü gibi ruhları sinen biziz,
 Sen coğrafya, biz tarih; İstanbul, ikimiziz!

Konya Ve Sultan Hanı

Gahtar Totay Salğı

Toprağı altında bir kaç çeşit eski medeniyetin izleri saklı bulunan Konya 1070—1071 tarihlerinde Türk Selçuk orduları tarafından zabt olunmuş Anadolunun, Kara deniz, Marmara Akdeniz kıyılarını içine alan bu büyük Türk zafere neticesinde İznik şehri baş şehir intihapedilmişti.

Zaman çok nazik, işgal bölgeleri daimi surette düşman tehlikesi altında idi yeni Hükümetin daha emin ve her bakımdan genişçe çalışabilmesi için İç şehirlerden birinin baş şehir yapılması düşünüldü bunun içinde Anadolunun ortası Savunmaya hayat şartlarının daha kolay bir tarzda teminine en ziyade elverişli olanı Konya; münasip görüldü. Hakikaten geniş ve münbit ovalara ormanlara bol sulara mâlik bulunan Konya; aynı zamanda merkezî durumunda diğerlerinden üstün görülerek yeni Hükümet Konyaya taşındı Bu suretle dört yüz yıla yakın bir zaman Konya Başşehir olarak kaldı.

Asırlar boyunca Konya zamanın en üstün ilim ve medeniyet kaynağı oldu.

Konyada bir çok ilim ve sağlık müesseseleri vücuda getirildiği gibi kınıç Arslanlar Keyhusrevler Keykubatlar ebülharp cacalar cibriller, Mevlâna gibi dehriler, âlimler, Hekimler meydana geldi : Avrupa da Barbarlık hüküm sürer-

ken Konya eşine rastlanmayan medeniyet ışıklarını dünyaya yaydı.

Türk selçuk Hükümeti İç ve dış ticaretin ilerlemesi tüccar, esnaf ve Kervanlarının hususile halkın kolaylıkla çevrelere varıp gelebilmeleri korunmaları için tehlike gösteren Belenlerde geniş ovalarda Hanlar, Hamamlar, kuyular, Çeşmeler yaptırıldı yurdun her bucağı biri diğerine yollarla bağlandı Ticaret genişledi Halk refah ve saadete kavuştu.

Konyayı hatırlatırken geçmişte tarihimizi şan ve şerefle dolduran büyük dedelerimizin vücuda getirdikleri eserlerinden ve yaptırdıkları umumi yollar-
dan bir kısmını sıralıyoruz.

1 — Konya zazadın (sadeddin) Umranlı Ankara.

2 — Konya Dokuzun derbent eski saitili sivrihisar.

3 — Altunapa, Derbent, Doğanhisar, Akşehir, İshaklı, Çay, Afyon.

4 — Konya, İğmir, (Kızılviran), Beyşehir, İbradı, Karğı, Manavgat.

5 — Konya, Beyşehir, Kirili, Karaağaç.

6 — Konya, Bulumya, Seydişehir, Arvana, Köprülü, Alâiya (Alanya).

7 — Konya, Zıvarık, Koçhisar, Kesik köprü, Kırşehir.

8 — Konya, Karaman, Sultan alanı, Yelli Bel, Ermenek, Gülnar.

9 — Konya, Karaman, Sertavili, Mut, Silifke.

10 — Konya, Karaman [Larende] Mara.

11 — Konya, Bayat Emirdağ, Bor, Niğde.

İstikametlerini sıraladığımız bu yollar üzerinde yirmi iki tane Han, ve bu kadar kuyu ve çeşmeler inşa edilmiştir. Hayır için yapılmış bu binalardan en büyüğü ve sanat bakımından üstün bir varlık alanı " Sultan hanı „ hakkında dergimizin sayın okuyucularına kısaca malûmat vereceğiz.

Sultan Hanı

Aksarayın kırk kilometre batısında Konya - Aksaray yolu üzerinde " Akhan „ dan sonra ikinci handır. [1] Adı ile bilinen Sultan hanı köyü, nün kenarındadır.

Han, iki büyük kısma ayrılmış: ön kısım - arka kısım, Hanın genel şekli mustatıl, dıştan ölçüsü dört bin metre karedir.

Ön kısımda:

Sağda; önleri açık, biri diğerine kemerlerle bağlı, üstleri kubbeli on oda

Solda; önleri kapalı kemerli, üstleri kubbeli, sekiz oda

Hanın arka kısmı divarına bitişik bir odanın içinde kuyu Tam orta da mescit Sokak kapının hizasında, sağlı solu, dört tane genişçe odalar yapılmıştır. Bu suretle ön kısımda: Yirmi iki tane oda ile bir mescit ve bir de kuyu bulunmaktadır.

Arka kısımda: Dört tarafa kemerlerle bağlı eşit ölçüde kırk beş tane bölme; bunlardan tam merkezini teşki-

Not: 1 Akhan: Selçuk sanatının değerlilerinden birisi bulunan bu han, malesef vaktile Aksaray valisi bulunan Ziya bey tarafından yıktırılarak taşları şose yoluna döşettirilmiştir.

leden bir bölümünün üstü açık kubbeli ışıklıdır. [2]

Han dıştan çepe çevre yirmi tane divar destekleri ile ve iki tane müzeyyen kapılarla süslenmiştir.

Sokak kapısı: Doğuya bakar yedimetre yükseklikte: Beyaz mermerden işlenmiş tezyinati oyma ve kabartmadır. Yuvarlak kabartma yazıları aynı zamanda kapının süsüdür. Kapının üst kısmındaki büyük çok güzel işlenmiş iki tane arslan heykelleri düşmüş birisi bir köylünün havlusunda; diğeri gaptir. Ön kapıda birisi Alâeddin Keykubat devrinde [626] hicrî tarihli iki satır diğeri ilk kitabeden elli bir yıl sonra dördüncü kılınç Arslan oğlu üçüncü Gıyaseddin zamanında Ehiyüddin Ahmet mücib delâletile (677) hicrî tarihinde yazdırılmış kitabeleri bulunmaktadır.

Üstteki kitabenin sureti

1 — [المنلة] üstte merkezde.

2 — المنلة امر بعمارة هذه الخان المبارك السلطان اعظم

[شاهنشاه الاعظم سيد سلاطين العرب والعجم علماء الدنيا والدين]

(ابو الفتح كيقباد بن كيقشرو امير المؤمنين سنة ست وعشرين وست مائة)

Kapının üst kemerinin iki tarafında (علي) isimleri yazılıdır.

İkinci Kitabeye

(جدد عمارة هذا الدار المبارك بسبب الوهن الاحراث في ايام الدولة)

(السلطان الاعظم غياث الدين ابا الفتح كيقشرو من قائمچ آرسلان)

2 — Bu kısım : Eşya konmak ve yahut hayvan barındırmak için yapılmış olsa gerek.

- 2 — المحتاج الى رحمة الله اخي الدين احمد الحبيب (١)
 سنة سبع وسبعين وستمائة (677)
 3 — (2) (عمل محمد)

İkinci Kapının Kitabesi

- 1 — (امر بعمارة هذا الحان المبارك السلطان المعظم
 شاهنشاه اعظم)
 (مالك رقاب الامم سلاطين العرب والعجم سلطان
 بلاد الله حافظ عباد الله)
 (علماء الدنيا والدين ابوان فتح كيقباد بن كيخسرو
 برهان امير المؤمنين سنة)
 (شهر رجب ست وعشرين وستمائة) (626)

Bu kitabe Kapı kemerinin üzerinde sağdan sola bir satır olarak yazılmıştır içteki kapının iki yanlarında süs için yapılan mihrab şeklinde değerli tezyin atın arasında dahi şu kitabe yazılıdır.

- 1 (السلطان المعظم)

- 2 (علماء الدنيا والدين)
 3 ابوان فتح كيقباد بن كيخسرو دام عزه)

Mescit : ön kısmın tam ortasında bulunan dört tane kemerli ayaklar.

No 1 - Kitabede ismi yazılı Ahmet Mücib gıyaseddin keyhusrevin Aksaray emiri kebirî olsa gerek.

2 - Mehmet bu üstün varlığın üstün ustası veya mimarının adı. üzerinde kurulan bu mescide, Kuzey divare bağlı, sağ ve soldan, iki tane merdivenle çıkılır. Yirmi beş otuz insan alır büyüklükte; batı ve doğu divarlarında iki tane pencere ve müzeyyen mihrabı olup, üstü tek kubbelidir.

Bir çok asırlar içinde harici tesirler altında kalmış olan bu değerli, eşsiz Türk anıdı, sanat bakımından yüksek olduğu kadar, Türk müsafir perverliği-ni bize kadar ileten bir varlıktır.

ŞAİRLER AŞIKLAR

Ş A İ R F A H R İ

İbrahim Kendi

Kurulduğu gündenberi Konya bağ-rında irfan beslemiş irfan yetiştirmiş bir şehirdir. Bunca eskiliği ve içindeki eserleriyle beraber tarihsel varlığı asırların ihmâlkârlığına raslayarak menkul gayri menkul eserlerinin çoğu tahriben Ziya'a uğramış; Kitaplıkları zayıf ellere bırakılarak tarihi edebî pek çok kıymetli yazma bir takım eserler açık gözlerin koltuklarında doğudan batıya aşırılmıştır.

Asırlar boyunca için-le olgun ergin simalar, bilginler şairler Âşıklar yetiştiren bu şehir, birân üstüne çöken bu gaflet Kâbusunu iterek zamanının gençlerine:

Ey gençler elinizdeki Tavla Zarla-rını atın...? Bana bakın... ben o Konya-yımı...! benim koynumda yaşayıp geçen ecdâdınızın bilginleri şairlerinin oün ve muhit üzerine bırakıp gittikleri eserlere göz kulak vererek Zaman nedir, zemin nedir, irfan nedir, hayat, ahlâk, fikir, gidiş,.. nedir görün...? sizin zevk sandığınız şeyler yine sizin başınızı kemirmek için; gafletin süslediği Mâskeli bir ejderdir. Asıl zevk, asıl neşe doğru öz doğru sözle bilgi ve uyanık çalışmada...: Kahvede Meyhanede, Barda dağil...? diyor.

Bu bir emri tabi-idir ki her hangi

bir ulus'un hepsi düz ayak bilgin, Şâir, Âşık, olamaz... Bu bir yığın kümenin arasından ancak yüzde birer ikişerleri o mertebeyi bulur ki işte onlar muhitlerinden aldıkları ilhama göre hemcinslerini bilgili söz ve sazlarıyla sâde serin, fakat nurlu mesut hayata sevk ederler.

İşte bu hal o nadir vücutlarda bir aşk eseridir ki, onlar dirliği saadeti kuru zevk, dipsiz sevda da değil... Yurt Aşkıyla beraber zemin zamanın dönüşlerinde ararlar, muhit ve inşaa dirliğinde ilhamlarını o kaynaktan alırlar.

Bunun için bu bahisde Konyanın yetiştirdiği bilgin ve kıymetli Âşıklar-dan saz şâiri Fahrî'yi tanıyacak, Ruh ve ilhamının sahasını şiirlerinden anlıyacağız.

Elimizde mevcut yazma bir dergide kısaca hayatını sezdiğimiz Şâir Fahrî, Konya'nın civar mahallesi Zencirli kuyu sokağında Çillekeş dede gândan İsmail Fethi dedenin oğludur. Şâirin asıl ismi Mustafa olup Fahrî mahlası ismine galebe çalmıştır. 1148 - 1718 de doğmuş, 1181 - 1761 de Konya'da yine aynı mahalle adına yapılan Zencirli Medresede iyi bir tahsil alırken âteşin, fakat "Alegrist,, zekâsı münasebetiyle, zamanın sert suratlı müderrislerine öfkelen-

diği için tahsilini yarı bırakarak "ide" alıyor; ve o kabil Hotkâm ham sofulara-
alist „ yani rıdn ve hayalî hayata atı- karşı:

Nedir meylin ey sofiki atarsın senki melâmet
Biz ol gedâyı Aşkız ki dehr içre Hakanlık budur
Can kim, cânânkim neredendir gördüğün bunca melâhat
Marifet dergâhına gir inadetme Sultanlık budur
Sen seni bilmez, herdem hayhuy eylersin kastın nedir
Her kârı sen nefsin için yaparsın bühtan'lık budur
Çeşmi im'an gerek bu eşyayı derk için Hikmet de
Dön o yoldan ey biçâre ki hüzanlık budur
Zühtü takvanın hakkını bilmekte yoktur methali
Mescidi irfana gel ey Fahrî Müslümanlık budur

diye âteş püskürüyor ki, her şeyin hik-
metini anlamadan ellerinde kızgın kıs-
kaç taşıyan biçâre hot kâmlara tam bir
ders değilmi...?

Şair Fahrî, o vaktin kıymetli âlim
ve şâirlerinden olan Hemdem Çelebinin
sevgisini kazanarak onun himayesiyle
Türbe önünde köşede şimdi hâlâ eseri
baki olan meşhur sulu kahveyi kuruyor.

Kendisinin saz ve şiirde büyük ve
emsalsiz bir mahareti olduğundan az bir
zamanda sulu kahve Şâirler Âşıklar
Akademisi halini alıyor. Etraftan gelen
Âşıklar saz ve muammalarını bu kahve-
ye asarak yerli Âşıklarla burada şiir
ve fikir üzerine çok cazibeli değişler
imtihanlar sürülüyor, askılar iniyor peş-
keşler alınıyor.

Bu kahvenin çırağı Gerede'nin
Şahne köyünden Çırakoğlu İbrahim ki
1186 - 1766 da Saray köyünden Hafize
adında bir kızla evlenen ve matbu di-
vanı hâlâ ellerde dönen meşhur şâir

Dertli buradan yetişiyor.

Bunu Âşık Şemi, Sürurî Kenzi, Cev-
ri, Hikmeti, Âşık Riza.. takip ediyor-
lar bu münasebetle Konyada Sulu Kah-
ve Hayatî şâir Şemi bahsinde ayrıca
yazılacaktır.

İşte bu o Konyaki, birân bağrında
yetiştirdiği bu kıymetli kafaların eser-
lerini yine onların nesillerinden gelen
ellerle yabancı ellere kaptırıyor. Öyle-
ki şimdi biz bizden giden bu cevherle-
rin ışıklarını batıda görerek onları tak-
dir onların adını onların eserlerini anı-
yor.. söyleyor ... hâlâ kendimize gelmek
istemeyoruz.

Bunun için çok değerli bir Şâir o-
lan Fahrînin fikir, üslup, dil şivesini,
fenni belagatde tasvir ve telkin ettiği
insanî yüksek manayı şu (muâşşer)
yânî onlu şiirinden dinleyelimki şâirin
meslek meşrep Âlemine dalmış olalım.
Bundan sonra diğer fikir değişlerini
sıralayalım:

Onlu Şiir

Nazar kıl gör Cihan bir hop hayaldir kimseler bilmez
Münakkaş zineti Halka zevaldir kimseler bilmez
Tarıkı kibriyadan bir sualdir kimseler bilmez
Bunun bünyadı arzuyu Cemaldir kimseler bilmez
Bu nutkum ehlişka hoş sualdir kimseler bilmez
Dimagi Arife nutkun zülâldir kimseler bilmez

Harabat ehli bir Aşıkı ber Kemaldır kimseler bilmez
Ne hikmettir nekudrettir, nehaldir kimseler bilmez
Cönül Gülşende bir şeydâ misaldir kimseler bilmez

Benim bu çektiğim derdi firakı şirreti sevda
Neylesün cahili nadan oluptur rağıbı dünya
Eğer ızharı züüm etsem kırlarlar Âleme ifşa
Hele (tübleşserair) den görürler şöhreti ferdâ
Okurlar kabı kavseyni dimezler nolâ evednâ
Harabat ehline etmek gerektir halini ifşa
Anıkim aslı zâtî yok kurulmâz ol yere eşya
Ki bazı kendini bitmez cihana dahleder emma
Ne kiymettir ne kudrettir nehaldir kimeler bilmez
Gönül Gölşende bir şeydâ misaldir kimseler bilmez

Bu rahî Aşka vasıl olmağa tab-ı halim ister
Fena milkinde bi perva gezip kalbi selim ister
İnâyet Haktan ey câna veli ecir azîm ister
Bu bir nefes olmsz suphü şam kadim ister
Hüdaya bend olup hem terki şeytanı racim ister
Maaf Merdimanıyla şerafetle kelim ister
Hevayı nefsile Âlem yine haktan naîm ister
Benim nazmım ne Mercan ne yakot ne sim ister
Ne hikmettir ne kudrettir nehaldir kimseler bilmez
Gönül Gülşende bir şeydâ misaldir kimseler bilmez

Yazıldı vechime «innâ fetahna» söre-i Rahman
Sakın fehmetme ey zahitki olmaz katradan umman
Acep bâlâdadır kadri, hünerde rütbe-i insan
Kelâm ârife raci oluptur nusha-i kur'an
Ne denlü güftüğü etsen idersin Âleme bühfan
Enel hak sırrını Mansur bu yüzden eyledi pünhan
Feramuş eyleme Hakkı bu nutkum dilde et mihmar
Sakın aybetme gezerse Âşıklar dâ-ima mestan
Ne hikmettir ne kudrettir, ne haldir kimseler bilmez
Gönül Gülşende bir şeydâ misaldir kimseler bilmez

Beni dahletme ey Sofî mezahibce şeremdir bu
Gönül şehrin harab etme acep beytülharemdir bu
Ne firkattır ne hasrettir ne mihnettir ne elemidir bu
Ve ne çife-i dünya için Kahrı sitemdir bu

Velâyet erlerinden Âşıka lutfu keremdir bu
Görüp hali perişanım sakın ta'n itme zemdîr bu
Anı ğayre kıyas etmeki derdi Aşka emdir bu
Ne hikmettir ne kudrettir ne haldir kimseler bilmez
Gönül Gülşende bir şeydâ misaldir kimseler bilmez

Sinem sat pare olmuştur muhabbet seyfi şeşberden
Nice bin kerre bu cismim Görüptür remzi Hançerden
Bana pendî nasihat, hakikat rahî rehberden
Kulağım bir sada gûş eyledi Tanburu Mihterden
Cemalin nakşini haren geçir Mihrabı Menberden
Beni yarap diriğ etme Şefî-i nuru Serverden
İlişti lezzeti Abı Hayat sakı-i kevserden
Rezâlet hırkasın her kim görürse Fahrî-i kemterden
Ne hikmettir ne kudrettir, ne haldir kimseler bilmez
Gönül Gülşende bir şeydâ misâldir kimseler bilmez

(Gerisi var)

KONYA BİLGİNLERİ

Veli Sabri Uyar

4 — Meşayih-i İzamdan Mehmet Baha-al-Addin :

Kutb-alarifin kıtvet-al-vasılın, umdeti ohli-al-sahiv vettemkin şeyh Baha-al-Addin kuddise sırrahu hazretleri Bozkırlı Memiş efendi namıyla meşhur afak şeyh Mehmet Kutsi sırrıhu hazretlerinin büyük oğlu ve halife-i mutlakası ve şeyh Hasan Kutsi hazretlerinin damanı âlilerinden olup Bozkır kazasının Karacahisar köyünde 1247 yılında doğmuş pederi alî-güherleriyle Hoca karyesine hicret ve anda pederi kutbu müşarün ileyhten tahsilululum ve tekmi li meratibi sülûk ederek ulumu akliye ve nakliyyede felekcah ve terbiye'i müridande ayetün min ayatillâh olmuştur. Ve 1279 senesinde Konya'ya hicretle tarikati aliyye'i nakşibendiye'i halidiyye üzre irşadı salikîn ve neşr envarı ulumidin ile meşkul olup 22 Cemazül-ûlâ ve 1324 fi 2 temmuz pazar gicesi saat birde irtihal-buyurmuştur. 2 Temmuz Hicriyye'i şemsiyye 1284 Konyanın Hacı Fettah kabristanında Türbeyi mahsusası vardır.

5 — Meşayih-i kiramdan Hasan Kutsi efendi :

Hasan Kutsi Efendi Kuddise sırrıhu hazretleri Bozkırlı Memiş efendinin küçük oğludur. İlk tahsilini mahalle mektebinde ikmal etmiştir. Tarikati aiyye'i nakşibendiye'i halidiyye hulefasından dır. Ebubekir Sami paşa medresesi mü-

derrisi olan biraderi şeyh Mehmet Baha-al-Addin efendinin dersine devamla müşarün-i leyhten ilmü tesavvufi ve fununî mütenevviayı tahsil etmiştir. Bilâhara Konya müftisi Kadınhanlı Hacı Hüseyin efendinin de dersine mülazemetle tekrar ikmalî nüsah ettikten sonra her ikisinden de icazet almıştır. Medrese de tedris ve irşad ile evrad ve ezkariyle ve riyazatla meskul ve muciz idi. Zahirî ve batınî ilimleri cem ederek münzevî ve hali sükûnette zamanını geçirmiştir. İlmî tesavvufte ve fununî âliyede yekta ve bihemta idi. Fazlu irfanına nihayet yoktu. Zamanın kutbu idi. Fazlı kemalat sahibi idi. Abid ve zabî mezîneyi kiramdan ve ulemayı âmilinden ve sulehayı ümmetten ve erbabı keşif ve ehli halden bir zat nadirül vücud olup 1340 tarihinde bu âlemi-fânîye veda etmiştir. Hacı Fettah kabristanında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

روح قدسیلی اوچدی یوکسله رک مولابه
جسم حسیلری مشتاق می رفیق اعلايه
وصل دیدار ربوبیت اولان بو کی کاملر
فصل فرق یکیش اولور صاغر ایکن واصلر
اولوم آجیلری نفسک داداجنی شربت
اهل قلت ایچیش اولور دنیا ده صاودی نوبت
ایشته اولمزدن اولمش اولان بیر جهان
او قدر فضل و کالاتی ایله بویرده نهان
جامین اولمش ایدی شیخ بهاء الدینه
خوجالقی یا یش ایدی خوجا ضیاء الدینه

محی دین قطب، وجود شیخ محسن افندی زاده
(حسن قدسی) ۱۳۴۰ ده اولدی
بو حیاتدن آزاده فاتحه ۵ ربیع الاول

6 Meşayh,i kiramdan Toppaş zade Hacı Ahmei Kutsi Efendi

Konya, nın sait ili ilçesinde doğ-
muştur babası Hacı Mustafa Efendi
Tarikatı aliyye,i nakşi bendiyye.i halid-
iye meşayihindendir. Meşhur Bozkırlı
Memiş efendiden müstahleştir. Konya
ve istanbulun büyük alimlerinden ulumu
aliyye ve aliyeyi ve ilmu vucuh ve kır-
aatı kuraniyyeyi ikmâl ettikten sonra
Mekkeyi Mükerreme ve medineyi Mü-
nevvereye gigerek meşhur mahaddisi-
nden (Şeyh kudbi ve şeyh Senusi)
gibi efadili ulemadan ilmi hadls ve
tefsir müteaddit fudala ve ulemadan
ehsi feyz ederek icazetname almıştır.
40000 bin hadis ezberinde olduğundan
kendisine seyyid-al-muhaddisin unvanı
verilmiştir Ruyasında Hazreti Mevlana
tarafından cıvarımıza gel cıvarımıza
gel diye bu iltifata mazhar olmagla
çoluğnu çocuğunu ve ailesini Kadın-
hanında bırakarak yalnız başına Konya
ya gelmiş yine Mevlana Celalettin
Rumi tarafından cıvarımızı arayın işa-
reti.

Verilmesi üzerine Türbeyi Mevlâ-
na'nın en yakınında

Tamtam sokağında bir kadının kızı
ile evlenerek oraya iç güveysine girmiş
bu suretle Konyada tavattun etmiştir.

Konyada ilmi hadis ve tefsir okut-
makla meşkul olarak büyük bir şöhet
kazanmıştır zamanının kutbu idi. (Hida-
yet-Al-Mürtab fi fedaili-Al-Ashab) adın-
da 20 fasl üzere mürettep ve gayri
matbu bir eseri vardır. Bu eseri tefsir
sahibi merhum Elmalılı Küçük Ahmet
Hamdi Türkçeye çevirmiştir. Bu eserde
Torunlarındadır. Alim ve fadıl ve Kâ-
mil ve muhaddisinden ve ehli keşif ve
keramet sahibi bir zat nadir-al-vücut
olup 1306 yılında cıvarı Mevlâdada ika-
met ettiği evinde vefat ederek rahmeti

rahmane kavuşmuştur. Dergahi Mevlâ-
na Haziresinde metfundur. Kabir taşın-
daki kitabesi şudur :

۱ - هو الحلاق الباقي
۲ - سلطان العارفين ۳ - سيد المحدثين ۴ - سادات
مشايخ ۵ - نقشبندية دن السيد ۶ - الحاج احمد قدسی
الحالدي ۷ - رحمه الله ۸ - تعالى رحمه. واسعه
۱۳۰۸

Bu kabir taşı Türbeyi mevlana
müzesinde mahfuzdur.

7 — Meşayih,i kiramdan Şeyh Ahmet efendi

Konyalıdır Asri ulemasından tahsi-
li ulum.ı aliye ve aliye edüp bilahara
Konya müftüsü Abd- al- Ahant efendi-
nin dersine mülazemetle ikmalî nusah
ettikten sonra ondan icazat almıştır.
Tarikatı aliyy i naksibendiyye halidiyye
ricalındandır. saraçoğlu medresesi mü-
derrisligi uhdesine tevcih olunmuştur
Medresede neşri envanı ulumu din ile
meşkul fudalayı meşayikten vecd ve
hal sahibi bir zat olup 1286 seneyi
hicriyyesinde vefat etmiştir. sarı yakup
mezarlığında metfundur. Kabir taşında-
ki kitabesi şudur :

المرحوم سراج زاده دائره سی مدرسی
شیخ احمد النقشبندی القنوی الحالدي روجیچون
فاتحه سنه ۱۲۸۶

8 — Mesayih,i kiramdan Kalen- der efendi :

İsmi Ahmet Feyzi ve lakabı Kalen-
der efendidir. İlk tahsilini sıbyan mek-
tebinde ikmalinden sonra medreseye da-
hil olarak asrının feridi olan Konya
müftisi Abd-al-Ahad efendinin halaka-
yi tedrisine müdavemetle ikmalî nusah
ettikten sonra ondan icazet almıştır.
Bilâhara Kadızade medresesi müderris-
liği uhdesine tevcih edilmiştir. Medre-
sede daima tedris ile meşkul idi. Tari-
kati aliyyei nakşi bendiyye ve Mevle-
viyye ve meşayih,i zamındandır. Süla-
lei tâhiredendir. Kalender efendi de-
mekle maruf idi. Aynı zamanda tabiatı
şiriyyesi vardı. Güzel şiirleri mevcuttur

Dergâhı Mevlânada mesnevihan idi. Za-
manın allâmesi idi. Çok zarif ve nezih
ve edip ve lisanı Farisinin gavamıza
vakıf idi. Tesavvufa ait " Lemat-al-
Keramat; Nebzet-al-maarif; tarikata da-
ir " Esrar-al-talibin ,, adıyla gayri mat-
bu üç dane eseri vardır. Bu eserler:
Nesih yazlıle yazılmıştır. Bı eserle es-
ki Kızılay reisi ve Nakıboğlu camii şe-
rifi imam ve hatîbi Mehmet Yümnü
efendide mevcuttur, bizzat görülmüş-
tür. 1297 tarihi hicrisinde vefat etmiş-

tir. Mevlâna türbesinde Hıdır pencere-
si önünde biraderi şeyh Mehmet Sadık
yanında metfundur. Kabir taşındaki ki-
tabesi şudur:

الهی عبدك العاصی انا کا
وإن تغفر فانت لذلك اهل
مدرسین کرامدن
مشايخ عظامدن
قلندر افندی ررحنه فاتحه
۱۲۹۷

HATTATLAR ARMAĞANI

Veli Sabri Uyar

92 — Hattat hafız İsmail efendi :

Konyalıdır. Konya medreselerinde okumuş değerli hattatlarımızdandır. Tezhip teclit ve nakış işlerinde mehareti tammesi var idi. Güzel sülüs nesih ve ta'lik yazardı. Hattı destiyle yazdığı bir kur'anı kerimin sonuna şöyle yazmıştır.

كتبه اضعف العباد الحافظ اسماعيل القنوي حامد الله تعالى وسائلاً غفرانه ومصلياً على نبيه سنة اربع عشر ومائتين والف ١٢١٤

93 — Hattat hafız İsmail efendi :

Konyalıdır, babası Halife oğullarından Ali efendidir. Hafızı kur'an idi. Konyanın Sırçalı medresesinde eğleşirdi. Çok çalışırdı, ilmi ırfan sahibi değerli hocalarımızdandır, güzel hattat idi, sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. 1155 yılında mantık'a dair sekiz adet risale yazmıştır. Bu kitap bir cilt içinde Yusuf aga kütüphanesinde mevcuttur.

El yazısıyla yazdığı kitabın sonuna şöyle yazmıştır.

قد وقع الفراغ من تسويد هذه النسخة الشريفة على يد الضعيف الفقير الحقير المعترف بالعجز والتقصير الحاج الى رحمة ربه القدير وشفاعة من بعث الى الخلق البشير والنظير الحافظ اسماعيل القنوي على بن خليفه غفرله المنان والوالديه واحسن اليهما واليه في مدينة قونية في مدرسة سرجهلى من ماه شعبان في يوم الاحد في وقت العصر سنة ١١٥٥

94 — Hattat ismail efendi :

İsmail efendi : Babası Yusuf efendidir, hattatlığı zamanının en değerli hattatlarından öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. Sülüs yazısı ile iki cilt üzre bir mushaf'ı şerif yazmıştır. Ciltler birbirinin aynıdır, ikinci cilt sureyi meryemden başlar her sahifesi yedi satırdır. Sure başları tezhiplidir. Aşırklar kezâ tezhipli ve Kûfi yazısıyla yazılmıştır. Müzehhibi Konyalı gazı oğlu Yakup edendidir. Cildin dışı Selçuk tarzında nakışlıdır. Birinci sahifesi yazısız, ve san'atkarane tezhip edilmiştir.

İkinci ve üçüncü sahifesi sureyi fatihaye tahsis olunmuştur. Mushaf'ı şerif 714 tarihinde yazılmıştır. Sonuna şöyle yazmıştır.

هذا المصحف الكريم عظم الله بركه واعلى برهانه برسم قراءة الامير المعظم العالم العادل المؤيد المنصور المظفر المجاهد المارابط نصره المجاهد من قاع المتمردين عون الفرة سيد الطفاة ملجاء الضعفاء وملاذ المساكين مربي العلماء مدين المساكين شجاع الدولة والدين غياث الاسلام والمسلمين اخي الملوك والاسلاطين همايون حسيب نسيب جهان خليل بن محمود بن قرمان نصر الله الوتية وابد دولته كتبه العبد الفقير اسمعيل بن يوسف

95 — Hattat Kalender efendi : İsmi Ahmet, mahlası Favzi, lakabı Kalender'dir. Meşhur içil'li şeyh Mehmet Sadık efendinin küçük biraderidir. Nakşibendi ve Mevlevî tarikindendir. Asrının feridi o'an Konya müftisi Ab-

dulahad efendiden mezundur. Sülalei tahiredendir. Kalender efendi demekle maruf idi. Pek çok seyahati vardır. Sultan Veled ve Kadızade medreselelerinde müderris idi. Aynı zamanda tabiatı şiriyesi vardı. Dergâhı Mevlâna'da Mesnevihanlık yapmıştır. Bazan sikke giydiği olurmuş. Güzel sülüs, nesih ve talik yazardı. Hattı destiyle bir çok levhaları vardır. Zamanının allamesi idi. Çok zarif, nezih, edip ve lisani Farisinin gavamıza vakıf idi. Tesavvufa ait (Lemat-l-Keramat, Nebzet -l-Maarif) adıyla Tarikate dair (Esrar-al-talibîn) adıyla gayrı matbu üç dane eseri vardır. Bu eserler nesih yazı ile yazılmıştır. Eski Kızılay reisi Nakıboğlu camii şerifi İmam ve hatibi Mehmet Yümnü efendide mevcuttur. Bizzat gördüm ve okudum. Eserlerinin başında diyor ki: (Hazreti Mevlânayı düşümde gördüm, bir tepsi üzerinde bir okka miktarı peşmani halvası, bir parça da halis ekmek getirmişler. Al... deyu emri valâları üç defa oldu. Alup ekmeği yil... deyu hitabı valâları vaki olunca, bir lokma kat edüp aldım, yerken uykudan uyanıp mülâhaza eyledim, Mevlana hazretlerinin bu işareti ve bağzı ihvanın ötedenberi böyle bir eser vücade getirmem ısrarı üzerine bu üç eseri meydana getirdim) diye yazıyor. 1297—1897 tarihinde vefat etmiştir. Dergâhı Mevlâna hazırasinde metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

الهي عبدك العاصي اتاكا
وان تهقر فانت لذلك اهل
مدرسین کرامدن
مشايخ عظامدن
قلندر افندی روحنه فاتحه ١٢٩٧

Bu kabir taşı türbeyi Mevlâna müzesinde mahfuzdur.

Elde ettiğim eserinde gördüğüm tasavvufane ve âşıkane yazdığı şiirini yazıyorum.

ظهورات الهيات فيضي المشهور قلندر افندی
بز بنده قدسی بز عاشق اولان کلسون بز
عاری کوکلدن سورمشز مشتاق اولان کلسون بز
کیدم ملامت خرقة سین نوش ایلدم اول جام جم
پیمانهدن عشق جرعه سین نوش ایلدن کلسون بز
بر مجرم آورده یم پروانه نوش دیوانه یم
وصل جاله یانه یم مرادان اولان کلسون بز
علم وعمل یوق زهدیم لکن بزم وار خبیم
باغ جمال در عشقم مستان اولان کلسون بز
بن عییمی خوش سیلشم راه رضاده قائمشم
نصح ایتمه زام قائمشم جان باش ویرن کلسون بز
عاشق اولان صادق اولور حق یولنه یانیق اولور
قلبنه ناظر اولور عثمان اولان کلسون بز
یوفی سلطان ینده یمی اولمز که غیر امکندده یمی
دام بلا اکلنجه یمی سکران اولان کلسون بز

96 - Hattat Hacı Kâmil efendi.

1270 yılında Konya'nın piri paşa mahallesinde doğmuştur. Babası ceride kâtibi Mehmet Vasfi efendidir. Konya darül muallimin müdürü merhum Nevşehirli Hüseyin Avni efendinin kayın babasıdır. Konya medreselerinden müteaddit hocalardan fûnunu mütenevviayı okumuş hattatlığında Buharalı Hacı Abd-Al-Hamit efendiden öğrenmiştir. Sülüs nesih ve talik yazardı iki üç tane mushaf'ı şerif ile delâili hayrat ve evrad ve levhalar ve birde K i t a b ı Hediyyet-al-mülûk livaz, i al mukantarât ve : cetvel vazığ lîl mukantarât li arzı 155 sahifeden mürekkep bir kitap yazmıştır. İlmü nûcum ve felakete temamiyle vakıf idi. Yıldızların mevki ve güneşin irtifaini(1) bildirir

(1) Usturlap : Alâtı irtifaiyeden şey'i marufun ismi : Yunanide feth'i hemze ve ta ve sükûni sin ve ra ile Esterlâptan galattır. Lisani merkumde Ester mizana, ve Lab Şemse demcleriyile "terazuyi âfitap", manasına Müellif mücestiti kebir BATLAMYOS icad edüp tesmiye eylemiştir. Alâkavlin mucidi olan hekimin ismi olan ve alâ rivayetin Hazreti İdris ve alâ nebiyyina ve aleyhisselâmın mahtumları ismi yine Şems manasına Lâp tesmiye olunmakla anlara nisbet olunmuş ola, Arabî ve Fariside dahi bu isim ile maruftur.

(Al-Dürer al-Menşure ve istilah al-galatat al-meşhure sahife 25-26)

usturlâp fenninde ihtisas sahibi idi Em-sali nâdir çok güzel irtifa tahtası yab-ardı buda selimiyye camii gice imamı Şükrü efendide mevcuttur, Geniş mal-umatlı sanatkar hattatlarımızdandır. Bizzat gördüğüm kitapların sonunda şöyle yazmıştır.

قدم هذا الرسالة على يد احقر انقراء محمد كامل بن محمد وصفي افندي قنوي غفر الله ذنوبهم واستر عيوبهم تحرير هذا الاله ١٣٠٤

1332 tarihinde ölmüştür üçler mezarlığında metfundur.

Kabir taşındaki kitabesi şudur.

١ - المرحوم ٢ - جريده كاتبي ٣ - زاده حاجي ٤ - كامل افندي روحته فاتحه ١٣٢٢

97 — Hattat Hacı Kemal efendi :

1268 yılında Konya'da doğmuştur. İlk tahsilini bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra medreseye dahil müfti Abdullah Vahdi efendinin dersine devam ederek ikmalî tahsil ettikten sonra ondan icazet almıştır. Hattatlığı meşhur hattatlardan Başarılızade İbrahim Hakkı efendiden öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı bir çok risaleler yazmıştır. Bir müddet Konya eşrafından ayan Süleyman beyin hüsusi kâtipliğini yapmıştır. Bilâhara İdadî mektebine amban memurluğuna tayin edilmiştir. Mektepde sekiz on sene ifayî hizmet etmiştir. Babı Aksaray mahallesi mescidi şerifinde altı yedi sene imamlığı vardır. Sadası ve edası güzel latifeci, sözü ve özü doğru bir zat olup eda'i fariza'i haccı şerif için hicaza gidip avdetinde Beyrut şehrinde 1324 tarihinde vefat etmiştir.

98 — Hattat Mehmet efendi.

Konyalıdır, babası meşayih Kadi-riyyeden Yahya efendidir Konya'nın Abdulaziz mahallesindeki vaki Megaribe mescidi şerifinde neşri füyûzat eden meşayih Kadiyye hulefasından o'an Pir Esat civarında merkadi bulunan Abd-Al-Mü'min'in torunudur. Kendisi

zamanının en değerli hattatı idi; sülüs, nesih ve ta'lik yazardı. Yazıcı oğlu Mehmet efendinin nadide olan Muhammediye'sini yazmıştır. Hattı destiyle yazdığı Muhammediye'nin sonuna şöyle yazmıştır:

فرغ من تحرير هذا الكتاب بعون الله الملك الوهاب
رجو كاتبه من الله العفو والثواب اعاذ بالله من العتاب
والعقاب وخاف من المكر والعتاب محمد بن الشيخ محي
بن الشيخ مؤمن القادري القنوي المولى عن الله عنهم
القوى الغنى وذلك في سنة اثني واربعين وتسعمائة ٩٤٢

Bu kitap Türbeyi Mevlâna müzesi kütüphanesinde mevcuttur.

99 — Hattat Hacı Mustafa Efendi.

1305 yılında Sedirlerin polat mahal-lesinde doğmuştur. Babası İsmail ağa-dır. İlk tahsilini sedirler'in Mes'udiye mektebinde bitirdikten ve hafızı kur'an okuduktan sonra Hacı Adil efendi med-resesine gelmiş ve ulemadan dayısı hacı Veysi efendiden ders okumuştur. İki senelik Dar-al Muallimin mektebine devam etmiş isede ikmal etmeden terk etmiştir. Yalnız sonra alel usul bir eh-liyetname almıştır. Mes'udiye ilk mektebinde peş sene muallimlik yapmıştır. Pek çok talebe yetiştirmiştir. Hüsnühat hocası ilk mektepler hüsnü hat muallim-t Ahmet Naci efendidir sülüs, nesih ve ta'lik yazar; bazı risalelerle ediyeyi me'sureye dair yazıları vardır. Konya'mızın değerli hattatlarından dır. Ahla-kı hamide sahibi bir zat olup hâlen sar-raflık yapmaktadır.

100 — Hattat Mehmet efendi.

1244—1828 yılında Sedirler'in polat mahallesinde doğmuştur. Babası Ahmet Efendidir. İlk tahsilini bitirdikten sonra medresede akaide kadar ders görmüş-tür. Hattatlığı meşhur hattatlardan Ala-ıyyeli Abdulgani Vehbi efendiden öğ-renmiştir. Sülüs, nesih ve tarik'a yazı-larını yazardı. Bir adet Mushafı şerif yazmıştır. El yazısıyla icazetname ve levhaları ve hüsnü hattan icazetnamesi

vardır. 1319 tarihinde vefat etmiştir. Sedirlerin Ali yiğen oğulları mezarlığın da metfundur.

101 Hattat Mustafa Sabri ikinci :

1310 yılında Akseki ilçesinin İbradı bucağında doğmuştur. Babası bakkal esnafından Ali Agadır. İbradı ilk okulunda okuduktan sonra rüştiye mektebine girmiştir. Oradanda Elmalı mektebi rüş-tisine naklederek ikmalinden sonra şe-hadetname ile çıkmıştır. Elmalıda bir sene kadar medrese müderrisi Ömer lütfi yanında çömezlik etmiştir.

Medreseden ayrılarak Eşme ilçesi mülga mahkemei şeriyyesi ikinci katipli-ğine tayin edilmiştir. 29 ay sonra eytam müdürlüğüne terfian nakli memuriyet etmiş isede umumi seferberlik üzerine yedi ay sonra silah altına çağrılarak mütarekenin sonuna kadar vazifeyi askeriyesinde bulunmuştur. Terhis edil-dikten sonra 1335 senesi Teşrinievvelin-de Konya polis memurluğuna tayin olun-muştur. İki buçuk sene sonra Atatürk'ün Konyayı teşriflerinde şimdiki Belediye binasında nevbetinde bulunup askerlik-te Yıldırım Ordusunda telgrafacı aske-ri iken Riyak'da Atatürk'ün Yıldırım Ordusunda kumandan olduğu zaman bir müddet şifre telgraflarını yazdığından dolayı memnun kalarak Konyada ilk görüşünde tanımıştır. Mersin ve A-dana havalisi açılacaktır seni oraya tel-grafacı yabacagım demiş ve gönder-miştir? Bin kuruş maaşla seve seve vatana hizmet için Mersine gitmiştir. Üç sene üç ay Mersin limanında bul-unan Yunanın ondört parça zırhlısı 56 nakliye gemisi karşısında bir çok tehlikelerde maruz kalmıştır. Deniz kenarında bulunan telgrafhanede giceli ve gündüzlü çalışmıştır. Vatan kurtul-duktan sonra Konyaya gelmiş ve para-sızlık dolayısıyla telgrafhanede o gün-lerde bir iş bulamaması sebebiyle ilk açılan polisliğe girmiştir. Sekiz sene dört ay kalamde ve müdüriyet mukay-

yitliğir de çalışmıştır. Bilumun polis mürettebatı he'eti sıbhiyye muayenesine tabi tutulmuş ve neticeyi muayenede kalp hastalığı olduğu tebeyyün etmiş ve meşakatli işlerde çalışmağa gayri mütehammil ve suratle konuşması men edilmiştir. Bu tarihte Devlet ve millete on beş senelik vazife görmüş bir mem-ur iken Devlet ve Millete bar olmamak düşüncesiyle zabıt kâtibliğine geçmiştir. Çumra—Karaman ağırceza mahkemelerinde 33 lira maaşla hizmet etmekte iken düşünce neticesi hastalık seyrini artırarak kalp çarpıntısı günden güne fazlalaşmış olduğundan vazifesinden istifa ederek çekilmiştir. Müddeti memur-iyeti onsekiz sene sekiz aydır Elmalı Rüştiye mektebinde hüsnihat muallimliği yapmıştır. Hüsnühat hocası oranın meş-hur hattatlarından Besim bey adında bir subay imiş güzel sülüs nesih, ta'lik ve rik'a yazar hâlen ber hayat olduğu halde hükûmet civarında arzuhalcılar içinde istidacılıkla maişetini temin etme-ktedir.

102 — Hattat Karakaş Mehmet Efendi.

Konyanın Şükran mahallesinden dir, meşhur ulema ve hattatinyden kö-se Hasan efendinin dersinden mezun-dur. Yazı hocası da Başarılı zade İbra-him Hakkı efendidir. Güzel sülüs nesih yazardı. Yazıdan bir çok ta'lebeye ica-zet vermiştir. Bir kaç tane mushaf'ı şer-if ve levhalar yazmıştır. Harmancık köyündeki camii şerif hatibi idi. "Kara-kaş hoca," demekle maruf idi. Gayet fakri hali varidi, fukarayı sabirinden bir zat olup 1350 tarihi hicrisinde öl-müştür. Hacı fettah mezarlığında met-fundur.

103 — Hattat Mehmet Emin efendi:

Hacı Fettah zadelerdendir. Meşhur hattatlardan Simavlı Osman Zühdi efendinin hüsnü hatda yetiştirdiği san'atkar çömezlerindendir. Güzel sülüs, nesih

ve ta'lik yazardı. Üç dört adet kuran'ı kerim ile değerli levhalar yazmıştır. 1300 tarihinde ölmüştür. Musallada metfundur.

104 — Hattat Hafız Ahmet Mihci :

1238—1822 miladî yılında Konya'nın Uluirmak Fahrünnisa mahallesinde doğmuştur. Babası cami imamı Mehmet efendidir. Kendisi attar idi. Mahalle sıbyan mektebinde okuduktan ve hafızı kur'an olduktan sonra medreseye dahil olarak müteaddit hocalardan ders okumuştur. Babasının vukuu vefatı üzerine yerine Fahrünnisa mahallesindeki mes-cidi şerife imam olmuştur. Aynı zaman-da hattat idi; sülüs, nesih ve ta'lik ya-zardı. Yusuf ağa kütüphanesinde (Nus-rat-al-Cunud ve Reğaib-Al-Menakib) adlı iki eser istinsah etmiştir. Bu eser-ler torunu Avukat Mehmet Tahir Mih-cida mevcuttur. Merhum Hafız Ahmed'in Amcası Şeyh Ali efendide ikinci Mah-mut zamanında İstanbulda iştihar eden meşayihdendir, hüsnü ahlak sahibi bir zat olup 1334 tarihinde 96 yaşında ol-duğu halde vefat etmiştir. Hacı Fettah mezarlığında büyük dedeleri koynunda yatmaktadır.

105 — Hattat Mustafa Lutfi Mihci :

1288-1871 yılında Konya'nın Ulu-irmak Fahrünnisa mahallesinde doğmuş-tur. Babası hattat ve cami imamı hafız Ahmet efendidir. Sivash Ali Kemali efendinin bacanağıdır. İlk tahsilini sıbyan mektebinde bitirdikten sonra Rüştüye mektebine devam ederek şeha-detname almıştır. Sonra Mullaefendi da-iresinde (simdiki askeri hastanesi yeri) oranın müderrisi dayısı Haşim efendiden tertip dersi denilen sarf ve nahif mantık akait gibi dersleri okumuştur bilahare iki senelik Darümuallimin mektebine giderek oradan da şehadedname ile çıkmıştır. 13-12 ilk mektep muallimliği

Konya merkezi Mahmudiye mektebinde-dir. (Şimdiki bayındırlık dairesidir) bir sene sonra Aziziye, (Köprübaşı) ilk mekte muallimliğine terfian naklet-miştir. Mahmudiye, Aziziye, Feyziye, şems al Maarif Hatıp bucagında ve Dar- al İrfan mektepleriyle Milli kütüphanede tam 41 sene ifağ, hüsnü hizmet etmiş-tir. 65 yaşını bitirdiğinden tahdidi sin dolayısıyla emekliye ayrılmıştır. Hattat-lığı Konyanın ünlü hattatlarından Öz-demir medresesi müderrisi Başaralı za-de İbrahim Hakkı efendiden öğrenmiş-tir. Güzel sülüs, nesih ve talik ve Divan ve Kûfi ve Hattı Celî hududu mütenev-viayı (çeşitli yazıları) yazardı.

Hattı destiyle İshak'ı Zencani şerhi, Meşayih Kadiriyyeden Borlu Ahmet Kuddusunin icazetnamesini; Tercüme'i kelamı erbain; Fidyat-al Salat adında dört tane risale yazmış ve bir kitap olarak kendi eliyle de ciltlemiştir; ve bunlardan başka diğer eserleriyle bera-ber yazı meşkleri (örnekleri) hep oğlu Avukat Mehmet Tahir Mihci'de mevcut ve mahfuzdur. Hele İshak'ı Zencani şerhi görülmeğe değer derecede pek nefis yazılmıştır. Tabiatı şiriyesi dahi var idi, şiirlerinde Lutfi mahlası kulla-nırdı. Şiir'eri ve münacaatı, ilmibali manzum ve gayri matbudur. Bizzat gö-rülmüştür. Farscaya ve Fransızcayada hakkıyla vakıf idi. Mustafa Lutfi Konya miz muhitinde güzel ahlakıyla temey-yüz etmiş ve herkese kendisini sevdirmiş ve memleketimize pek çok hizmet-te bulunmuş değerli bir zat olup 1363 ve 1944 tarihinde bir çarşamba günü kendi inşad ettiği münacaatını okuya-rak teslimi ruh etmiştir. Hacı Fettah mezarlığında metfundur.

Şair Nurettin Rüştü Büngül tarafın dan ölümüne söylenilen tarih

Hem okuttu milletin tam kırk sene
evladın
Kendisi hemde böyüdü gül gibi ahfa-
dını
Girdi hem yetmiş beşe hem üstüne
gün doğmadı
Bir sabah terk etmedi ezkarını evra-
dını

Böyle bir hüsnü tesadüf bir gelir ta-
rihte
(Mihci zade mihladi hem adne ruhu
pakini)

1363

Hattı destiyle nesih yazı ile 211 sa-hife yazdığı İshak'ı Zencani eserinin so-nuna şöyle yazmıştır.

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين قد تم هذا الكتاب الشريف من يد عبد الضعيف المحتاج الى رحمة ربه اللطيف السيد مصطفى اللطفي حافظا مد القنوى اكرمه الله تعالى بالصلاح والسعادة واحسنهما بالحسن والزيادة غفر الله لنا ولجميع المؤمنين والمؤمنات الاحياء منهم والاموات برحمتك يا ارحم الرا-
حين ١٢ ربيع الاول ١٣٢١

106 — Hattat Mehmet Emin efendi. (Sultan Hoca);

Uluirmak Burhan dede mahallesin-de doğmuştur. İptidai tahsilini bitirdik-ten ve hafızı kur'an olduktan sonra Mullafendi medresesine dahil olarak oranın müderrisi Ömer Kâşif efendinin dersine devam ederek tekmihi nüsah ettikten sonra ondan icazet almıştır. Güzel saada ve edası var idi. Davudî sadasiyle Sultan Alaettin camii şerifinin hitabet vazifesini ifa ederdi. Uluirmak mahallesinde imamlığı, Kapi camiinde vaizliği varidi, Konya Hâkimi Mehmet Emin efendi zamanında mahkemei şeri-ye kâtipliği yapmıştır. Sultan Hoca de-mek'e maruf idi. Güzel sülüs nesih ve ta'lik yazardı. Saf vicdane mâlik bir zat olup 1320 de vefat etmiştir. Sarı Yakup mezarlığında metfundur.

107 — Hattat Mehmet Fahri Efendi.

1288 — 1871 yılında Konyanın Sırça-lı mescit mahallesinde doğmuştur. Okur yazar sınıfından Ali efendinin oğludur. İptidai ve rüşdî mekteplerinden şeha-detname ile çıktıktan sonra Nakıboğlu medresesine girmiş, burada tertip ders lerinden sarf ve nahiv ve fıkıhdan fera-iz gibi bilgileri ulemadan parlak zade Hacı Ahmet Fahri efendiden okumuştur.

Sonra Konya Müftisi Aladağlı Hacı Ah-met Rüştü efendinin dersine devam ile ikmalî nüsah ettikten sonra ondan icazetname almıştır. Bilâhare memuri-yet hayatına atılarak Konya mahkemei şeriyye Kayıt kâtipliğine tayin edilmistir. Bir müddet sonra zabıt kâtibi olmuş, Konya ve Akşehir tapu memurluğundada beş sene bulunmuş-tur. Tekrar Konya mahkemei şeriyye baş kitabetine nakli memuriyet etmiş ve bir ara Konya hakimliği vekâletinde de bulunmuştur. Konyada niyabet imtiha-nına girerek bir hey'eti mümeyyize ö-nünde ehliyetini isbat edüp Ereğli ka-zasına naip olunmuş isede gitmemiştir. Mahkemei şeriyyeler ilga edildiğinden ikramiye alarak vazifeden çekilmiştir. Sarıkadı Mehmet efendi demekle ma-ruf idi. Hattatlığı Konyanın Meşhur hattatlarından Başaralı zade İbrahim Hakkı efendiden tahsil etmiştir. Nesih ve ta'lik ve rik'a yazardı. Eserleri oğlu Ali İhsan efendide mevcuttur. İşinde dürüst ahlakı güzel bir zat olup 1340 tarihinde üçler mezarlığında metfundur. Kabir taşındahi kitabesi şudur :

مانا محكمه شرعديه باش كاتبي محمد فخرى افندي
روحته فاتحه ١٣٤٠

108 — Hattat Mehmet efendi :

Konya'da doğmuştur. Babası hattat Mehmed Rüştü efendidir. Medreselerde okumuş ikmalî tahsil ettikten sonra icazet almıştır. Evvela tedris ile meşgul iken sonra silki memuriyete intisap ede-rek niabet imtihanına talip olarak bir heyet muvacehesinde ehliyetini isbat ettiğinden Naip olmuştur. Kilis kazasın-da naipliği vardır. Hattatlığı babasın-dan öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazı yazardı.

Kilis Naibi iken ilmi fikha dair ne-sih ve ta'lik yazı ile yedi sekiz dane risale yazmıştır. 1116. Bu kitap yusufaga kitaplığında mevcuttur. Elyazısıyla yaz-dığı bu eserlerin sonuna şöyle yazmış-tır :

وقت نيابة الحقير الفقير السيد محمد بن محمد رشدي القنوي
على يد اقرع بالله الخالق القدير كتبه محمد القنوي في كلبس

109 — Hattat Mustafa Rüştü efendi :

Hacı Hamdi efendinin küçük oğlu dur. İlk tahsilini bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Konyada tahsilini ikmal etmiş ve Şerafettin camii şerifinin imam ve hatibi Ermenekli meşhur Şeyh-el-kura yıldız İbrahim efendi hocadan ilmi kıraatı kur'anı okumuş ve icazet almıştır. Kendisi güzel sadaya ve edaya mâlik ve aşara ve seb'aden okuduğunda herkesi meftun eder ve hayrette bırakırdı Hali hazırda insanların yanında sıyit ve şöhreti vardır. İlmi kıraatten bir çok talebeye icazet vermiştir. Tabiatı şiriyesi varidi. Asrının iyi şairi tanınmıştı? ve hayret verici kavaidi mergubeyi cami (şifa-al-cenan kıraat-al kur'an ve settar al-uyup) ve daha başka yazdığı levhaları ve besmele ve (şefaati liehli-al kebalr min ümmeti) yazılı tuğrası Bordabaşı mahallesindeki ecdadının binakerdesi olan Sırçalı adındaki mescidin divarında asılı olduğu bizzat görülmüştür, Meşhur hattatlardan Alaiyyeli Abdulgani Vehbi efendiden sülüs, nesih ve ta'lîk yazılarını öğrenmiş zamanında bir çok kimseleri yetiştirmiş ve icazet vermiştir. Ve icazetnamelerinde :

كتبه الفقير الحافظ القرآن المصطفى الرشدي بن احمد
الحمدى القنوي الخلقوتى من تلاميذ السيد الحاج عبدالغنى
الوهي العلائى غفر الله عنا وعنههم البارى سنة اربع وخمسين
بعد المائتين والف

İmzasıyla musaddaktır, ve fazılı muhteremin hattı destiyle yazılmış ke-lâmıkadimlerinden tezhibli ve âbâdî kâğıt üzerine bir musafı şerifi İstanbul'da elli madeni sarılıraya alındığı ve el'an Hamdi paşanın kur'anı okumağa devam etmeğe sebep olduğu paşayı

müşarün ileyhte hikâye ettiği Konyanın muhterem simalarından işitilmiştir; Ve tezhipli musaflarından birisi Konyada merhum Kazanlı Mehmet efendide mevcuttur. 1296—1878 tarihinde vefat etmiştir. Sarıyakup mezarlığında metfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur.

هو

بومسافر خانه دنيای قدیمخانه صان

بومزارستان تواربخنامه در باقسون همان

وار طیب آخرت بر مرشد کامل بولوب

قلبی قیسون سلیم خوش کل بورایه الامان

قیلیدی شو مصراعه تاریخیم تمام عون احد

حمدی زاده مصطفی رشیدی ده اولدی بی شان

۱۲۹۶

110 - Hattat Murat Efendi

Konyanın Şekerfuruş mahallesinde doğmuştur. Babası Cinci Ali ağadır. Güzel sülüs, nesih ve ta'lîk ve kûfî ve rik'a gibi çeşitli yazılar yazardı. İlk mekteplerde hüsnü hat muallimi idi. Bir çok talebesi vardı, çok değerli levhalar yazmıştır.

Umumî harpte Çanakkalede 1333 tarihinde ölmüştür.

111 — Hattat Mustafa efendi.

Ash Konyalıdır. İlk tahsilini bitirdikten sonra medreseye girerek zamanının değerli hocalarından okumuştur. Sonra bir müddet Kayseri kadılığı yapmıştır. Kendisi hattat idi. Sülüs, nesih ve ta'lîk yazardı. İlmi tıbbı dair nesih yazı ile 1086 tarihinde güzel bir eser yazmıştır. Bu kitap Şeyh Sadrettin kunevi kütüphanesinden Yusuf ağa kütüphanesine gelmiştir. 823 sahifeden ibarettir? Hattı destiyle yazdığı kitabın sonuna şöyle yazmıştır.

مصطفی القنوی القاضي بقصریه سابقا غفرله کتاب

۱۰۸۶

کاش فی الطب الجلد الثانی

Lala Mustafa Paşa

Ve

Ilgında yaptırdığı cami imaret ve han

984 H. 1576 M.

Yazan : Necatî Elgin

Osmanlı devletinin yükselme devri sonunda ve duraklama devri başında Kanunî Sultan Süleyman ikinci Sultan Selim üçüncü Sultan Murad zamanlarında yaşamış vezirlerden Lala Mustafa Paşa (1) bilhassa Konya vilâyetinde bıraktığı değerli tarihî eserleriyle tetkike değer bir mahiyet arz etmektedir.

Lala Mustafa Paşa gerek ahlâkî ve gerekse memlekete yaptığı hizmetleriyle tanınmış siyasî hayatta mühim vazifelerde bulunmuştur. Savaş mevdanlarında gösterdiği sayısız kahramanlık ve fedakârlıklarından dolayı tarihî şöhretlerin en hakikî teveccühlerine mazhar olmuş bir Türk komutanıdır. Lala Mustafa Paşa Türk tarihinde (Gürcistan

(1) Lala—Köle, Kul, çocuk müreb-bisi, hâdimî eskiden (Atabey) manast-nada kullanılırdı.

Buradaki manâsı: Saray teşrifat eği-tim ve öğretim şefi padişahın en çok itimat ettiği kimsedir. Hattâ baş hekim Lala'nın emrinde ve kontrolü altında bu-lunurdu.

Kanunî Sultan Süleyman kendi la-lasına her zaman şu iltifatta bulunurdu.

Var-ı gaarı ve Lala-yi ihtiyarım Ga-zi Bali bey. (Lügatı Naci)

ve Kıbrıs) fatihi diye anılır. Selim II. devrinde altıncı vezir olan Lala Mustafa Paşa Bosna'da Sokoloviç sülâlesinden olup deli Husrev paşanın kardeşidir. Enderuna girmiş Kanunî Süleymana altı sene berber başı olduktan sonra bölüğe çıkıp küçük mirahur ve çaş-nigîr olmuştur. Sonra (Safd) beyi ve daha sonra Şehzade iken Selim II. ye Lala olmuştur.

Selim han ile kardaşı Bayazıd'ın araları açılınca Rüstem paşa Bayazıd han tarafına mail iken Lala Mustafa paşa saltanatı Selim II. ye temine haylı çalışmış bu hizmetinden Sadrazam olmak ümid ederken kendisini çekemiyenler tarafından mahrum edilmiş, işte bu yüzden Rüstem paşa kendisine ebedî düşman olmuştur. Bunun üzerine Karapojga sancağına gönderilmiştir. Sırasıyla Tamşuvar, Van, Erzurum, Halep ve sekiz senede Şam beylerbeyisi olmuş ve o zaman Mısır sultanı Kansu Gorin'in kızıyla evlenmiştir. Bundan oğlu Mehmet paşa olmuştur. Bu sıralarda Sadrazam Sokullu Mehmet paşa Lala Mustafa paşanın hile ve emniyetsizliği ni hissetmiş, bu sebeple onu İstanbul'dan uzaklaştırmak gayesiyle 976 H. de

Yemen fethine serdar nasbeylemiştir. Lala Mustafa paşa gitmekte tevakkuf ve temaruz göstermiş ve fakat gitmeğe de mecbur edilmiştir, Mısır'a varmış orada o zaman Vali bulunan Sinan paşa ile de evvelce araları açık bulunmasından dolayı Mustafa paşanın istediği dörtbin asker yerine dörtyüz, iki yıllık erzak yerine üç aylık erzak vereceğini beyan etmiştir. Bu mes'elenin her ikisi tarafından saraya arzında Sinan paşaya Vezaret verilmiş ve Mustafa paşa azledilmiştir. Lala Mustafa paşayı seven Selim II. nin nedimlerinden Celâl bey, Hababa kadın ve damatları Molla Çelebi ve Siyavuş ağaların şefaatiyle altıncı vezir olup Zal paşanın alt yanında oturmuştur. Bundan sonra 978 de serdar olup Kıbrıs fethine memur edilmiştir.

فرستادن شاه کشور سنان بتسخیر قبریس غزات زمان

Kıbrıs seferi ve zaferi hakkında vak'anüvis ve diğer Osmanlı tarihlerinde etraflı malumat vardır. Bu zaferde Lala Mustafa paşanın harp tedbirleri ve gösterdiği kahramanlıklar tarihi bir iftiharımızdır. Lala Mustafa paşanın kumandasındaki Türk ordusu ve piyalenin emri altındaki 180 pare çektiri ve 130 pare kalyondan mürekkep Türk donanması 978 Muharremi evâilinde Beşiktaştan hareket etmiştir.

Lala Mustafa paşanın emrinde donanma kumandanı Piyale ve Eski kapudan Müezzinzade Ali, Anadolu beylerbeyisi İskender, Karaman (Konya) Valisi Hasan, Sivas Valisi Behram paşalarla, Zülkadriye valisi Mustafa bey, Halep Sancak beyi Devriş paşa, Yusuf ağa, Pertev paşa ve mazul valilerden Mustafa paşa Turhala, Yanya, İlbasan, Pirzerin, Mora beyleri de vardı.

Muharebe 9 Eylül 1570 de başlayup onbir ay devam etmiş ve Hicri 978 Milâdi 17 Ağustos 1571 de zaferle bitmiştir. Lala Mustafa paşaya (fatih'i

(1) Solak zade (Mehmet Hemdemî) tarihinde Kıbrıs seferi kısmı.

Kıbrıs) unvanı tevcih edilmiştir. (2)

Aradan dört yıl geçmeden Selim II. 982 H. ve 1574 M. de vefat edince yerine oğlu Murat III. tahta geçmiştir. Bu sıralarda İrana açılan muharebeye Lala Mustafa paşa tekrar serdar tayin edilmesi mevzuu bahsken eski râkibi Sinan paşada bu vazifeye talip idi. Sadrazam Sokullu Mehmet paşa her iki râkibi ayrı ayrı çağırttı. Tedbir ve fikirlerini sordukda: Lala Mustafa paşa (inayet'i ilâhiyyeye müsteniden gidiyoruz.

Hududa vusulumuzda ehli vukuf ile müşavere ederek muktaza-i hâle göre hareket ederiz.) dedi.

Sinan paşa ise: Bâlâ pervazlık ederek: Birinci sene Tebriz ve Şirvan, ikinci sene Hemedan ve İsfehan taraflarının fethini teahhüt eyledi. Padişah Lala Mustafa paşanın tedbir ve fikirlerini çok beğenerek bu savaşa başkumandan tayin etti. Yine Karaman (Konya) valisi Güzelce Mehmet paşa ve daha bir çok paşaların iştirakiyle 28 Nisan 1578 de Üsküdardan hareket edildi. Lala Mustafa paşanın katibi müverrih Âli işbu İran seferinin tarihi hususisini Nusret namesinde etraflıca yazmıştır. Lala Mustafa paşa Konya tarikiyle hareket edüp bir kısım ordusunu da Bolu yoluyla sevk etmiştir. Lala Mustafa paşa Konya'da Mevlâna Celâlettin'i Rûminin Türbesini ziyaret ve şairin meşhur mesnevisinden tefe'ül eylemiştir? Falda İskenderin Guh'i kaf'a seferi tesadüf etmekle muzafferiyete delil'i sarîh addolunmuştur. Mesnevideki mezkûr hikâyesinin son beyti şudur:

کوہ فاف از پیش آید برسد همچو کوہ طور نورش بر در

985 Ramazanı ilk gecesi doğan kuyruklu yıldız için o zamanın meşhur şâirlerinden (Sai çelebi) şu tarihi yazmıştır: Bu Manzum tarih yazıldığı vakit.

(2) Sahaif-ül-ahbar - Müneccim başı (Meşhur Şair nedim'in terceme ettiği tarih.

Lala Mustafa paşada İran seferine hareket etmiş bulunuyordu.

Gurra-i mah-i sıyama nazır iken bir gece

Gördüler bir necm-i kişûdâr doğmuş kâinat

Sandılar kim bir (Gül efşan)yaktı ateş baz-ı cerh

Ruşen oidu meş'al-i tabencesiyle şeş cihât

Saldı Şarka Garpten pertev, görüp ehl-i hîred

Dediler mülk-i Acem bulmaz sekametlen necât

Serhaser başında bir ateş yanar kim şarkta

Kim şerârını söndürmiye Ceyhun-u Fırat

Han-i Murad'ın devletinde açılıp nut'ı zemin

Vaktidir ferzaneler şahın evine süre at

Sai i dai o dem ilhâm-i rebbânî ile

Dedi tarihi " Acem Şahı ola Nagâh mât „ (1)

İran, Çıldır-Tokmakhan muharebesi 985 de başlayıp 986 Cemaziyel ahır 5 de Türk ordusunun zaferiyle sona ermiştir. Lala Mustafa paşa (Gürcistan fatihi) unvanını da haklı olarak almış bulunuyordu. Bu başarısından dolayı ikinci vezirliğe yükseltildi.

Bu sıralarda Sokullu vefat etmiştir. Ahmet Paşa Lala Mustafa paşaya tercih edilip Sadrazam oldu. Ahmet Paşadört ay sadrazamlık yaptıktan sonra mesane marazından ve bilhassa zafiyetten dolayı hastalanmış ve az zaman içinde ölmüştür. Lala Mustafa paşa sadarete talip olmadığı bu hizmeti para ile satın almak istemediğini alenen söylemek suretiyle izhar ettiği hissetten dolayıdırki rakıybine tefevvukundan istifade edememiştir. Hattâ kâtibi ve senahanı olan meşhur edip ve şair müverrih Âli beyde takbih eylediği hissetiyle beraber hazinelerini menafii umumiyyeyi mutazammın inşaata sarfeylemiştir. İkinci fırsatta dahi Veziri sâni olduğu halde yine sadaret; kapucular kethudası Sinan paşaya verilüb; Lala Mustata paşa sadaret kaymakamlığı mesnedinde kalmıştır. Beş ay bu hizmette kalup sö-

(1) Hammer. 7. Cild 57. Sayfa.

zünden ve işlerinden halk razı ve şükredici ve met'hu senasını her mecliste ve mehafilde herkes zikrederken hattâ Şah'ı Acemden gelen Maksut Han adındaki elçi'ki sonra İslâm olup Türk tabasına geçmiştir; Lala Mustafa paşa bu elçiye müteallık nice güzel tedbirler, mustahsen eserler tedarikinde iken hikmet'i rabbanî elçi Üsküdardan İstanbulla geçtiği gün Lala Mustafa paşa ağır hastalanarak iki üç gün içinde vefat etmiştir. (988 Cemaziyel ahırinin 5. inci veya 23. üçüncü günü) (1)

Eyüp camisi havlusunda metfundur. 17 gün evvel ölüm gününü haber vermiştir:

Lala Mustafa paşanın yaptırdığı eserler şunlardır: Erzurumda bir büyük cami, I'gın da bir imaret ve bir han ile beraber bir büyük cami, Şam da üçyüz odayı havi ve Bursa kablıcalaları şeklinde kablıca ile bir kervansaray, Şam yakınlarında Kuneytıra nam mahalde cami ve imaret Kudus'e üç merhalede vaki Cüneyn kal'asında bir cami ve imaret yaptırmıştır. Son zamanlarda Bayazid II. nin dul kızı ve Kanunînin lalası Bali beyin karısı Humay sultanla evledmiştir. Lala Mustafa paşanın Ilgında yaptırdığı camı mimarîbakımdan bü-

yük değer taşımaktadır. Mimar Sinanin eseri olduğuna dair Sayın Faik Soyman ve İbrahim Tongur'un müştereken çıkardıkları (Konya eski eserler kılavuzu) adlı kitapta bir kayıt vardır. Bu kayda mehaz gösterilmemiştir. Camiin kapusundaki kitabe şudur:

- ١ - قبرني هذا الجامع الشريف والعيد المنيف صاحب الخيرات والمبرات وذو الفضل والحسنات آصف السلطان الاعظم والحاقان المعظم سلطان مراد بن سليم خان
- ٢ - خلد الله خلافته الى اقراض الزمان حضرت مصطفى ياشا فاتح قبريس ويسر الله مايشا وانه الى مايتنا في سنة اربع وثمانين وتسعمائة وقبل في تاريخ تمامه جامع للخير سنة ٩٨٤

Lale Mustafa paşanın ilgindeki cami ile birlikte yaptırdığı imarat çok harap bir durumdadır. Han, ortada hiç yoktur. Hattâ yeri dahi belli değildir. 1945 yılında ilgin eski eserler koruma kurumu başkanı ve il genel meclis üyesi Mehmet Ilgın ve hamiyetli ilginlilar tarafından bu cami 7000 liradan fazla bir para sarfıyla esaslı suretle tamir görmüştür. Gerek Mehmet Ilgın ve gerekse bu camili yaptırmaya gayret gösteren hamiyetli ilginliları candan teprik etmek bir borçtur. Bunun gibi tamire muhtaç tarihi eserlerimiz değerli ve hamiyetli vatandaşları sabırsızlıkla beklemektedirler.

Doğduğum Şirin Memleket : Seydişehir yazısındaki iki noksanın ikmali.

Seydişehir : Rüştü Ergen

Sayın Yeşilyurt'un Halkevi başkanı olduğuna gazetelerde okuyunca KONYA mecmuasının yıldızı parlayacağı hakkında bende bir kanaat hasıl olmuştu.

Mücehhez oldukları bilgi Sahip bulundukları kalem mecmuamıza eski değerini verebilecek kudrette olduğuna inandığımız genç başkana fikirlerimi yazdım gayede mutabık olduğumuza dair cevap lutf buyurdular. Bir müddet sonrada zengin mündericatlrlı eski değerinde neşredi'en 116—117 numaralı nusha ile birlikte mecmuaya yazı yazmamı müşir bir mektubu adresime göndermek inceliğinde bulundular. Kiyetli Yeşilyurdun mecmuaya verdikleri yeni şekli Konya ilim hayatında atılan bir adım olarak kabul ediyor ve her Konyalı gibi şükranlarımızı sunuyoruz

Konya mecmuasının 116—117 numaralı nushasında " Gezi Tetkikleri " başlığı altında intizara başlayan Adana Müze müdürü kıymetli hemşehrimiz bay Naci kumun 118—119 numarada " Doğduğum şirin memleket: Seydişehir " adındaki yazılarını okudum.

İnce ve içli yazarın kıvrak kalemi vatan hasretiyle yanan kalbinin tercemnliğini negüzel ifade ediyor. Sayın Kumun hemşehrilerine ithaf buyurdıkları tetkik asârı yazılarında vakit darlı-

ğından olduğunu tahmin ettiğimiz iki noksanlığı telafi etmek isteriz.

1 — Üstadın yazılarının sahife 25 sütün birde " Bu kitabede adı geçen şair Rüştü, Seydişehirden, " Ergen şeyhi " denilen Rüştü Ffendidir. Oğlu Mazhar efendi onun oğlu öğretmen Rüştü Ergendir " buyuruyorlar isede hakikat şöyledir.

Şeyitharun caminin revakına sonradan konulan " Ağa mescidi kitabesiy-le Ağa çeşmesinde hâlen mevcut kitabede " adı geçen RÜŞTİ benim dedem değildir, Bizim büyük dedemiz konyadan Kuran hocası o'arak getirilen Muallimhane camii ittisalindeki türbede medfun kitabesi mezkûr cami mihrabı üzerinde bulunan " Hacı Recep " tir Hacı Recebin üç batın sonraki oğlu Ali efendinin Rüştü, Mazhar, Hasan isminde üç oğlu kalmıştır.

Birinci oğlu Rüştü konyaya dönmüş Tevfik adında bir oğulla elmas isminde bir kız bırakmıştır. Tevfikin oğlu Rüştü onun oğluda öğretmen Namık Ayastır. Elmas hanımın biricik oğlu Belediye başkanı Mnhlis konerdir.

İkinci oğlu Mazharın bir tene oğlu, kitabede adı geçen mezkûr yazıların sahibi Rüştü olup bilavelet ölmüştür.

Üçüncü oğlu Hasan Ergen şeyhi

Şeyh Hasan efendidir. Dört oğlundan en küçüğü meclisi umumî azası iken dede yurdu konyada rahmeti rahmana kavuşan Mazhar efendidir. Dedem Ergen Şeyhi Hasan efendi de şâir hazır cevap nüktedan bir zat imiş. Söylediği fıkralar muhitimizde tekrarlanmaktadır. Bunları derledim başka bir yazımda bahsedeceğim.

II — Aynı yazının sahife 25 satır 30 da Seydiharunun merkadi bulunan mescit içindeki mezarlardan birinci mezar

taşındaki " MEHMET ÇELEBİ „ değil MEHMET HALEBÎ „ dir.

Yine aynı mahaldeki ikinci mezar taşındaki yazı da şöyledir: SULTAN HUN DE BİNTİ MEHMET HALEBÎ dir.

Maruzatımın bir yanlış düzeltmeden ziyade tarihî hataların yüz üstü kalması endişesinden ileri geldiğini, değilse üstat Naci Kumun vakit darlığı olmasa aksaklık yapmayacaklarını tekrarlarım.

ATATÜRK

Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla

Sen dünyaya ilk gelen en büyük bir insandın
Tarihe kaynak olan en büyük kahramandın
Tarih kaydetmiyecek böyle büyük bir adam
Her Türk sorar Tanrıya : Hani ya benim Atam ?

Nasıl yetim bıraktın birden milyonca Türkü ?
Nasıl aldın Allahım Bizlerden ATATÜRK'ü ?
Türkün içi kan aglar durmayan bir nehirdir
Yarattığın Ankara kalp olan bir şehirdir.

Yıllarca evvel bugün yaşıydın aramızda
Yıllardır Atasızlık sızlıyor yaramızda.
Bu gün boynu büküktür on yedimilyon Türkün
Egilir huzurunda saygıyla ATATÜRK'ün.

Yeller, boralar, essin yağmurlar karlar yagsın
ATATÜRK sen ölmedin. İçimizdesin, sagsın.
Damarlarımızda kan gibi dolaşıyorsun
On sekiz milyon kütle halinde yaşıyorsun

Bcr : Ayhan Baran
(Kadın gazetesi)

Yabancı Dil Bilmenin Değeri ve Terbiyevî Cemilesi

Mahmut Nedim GÜNTEL

Dil, duygu ve düşüncelerimizin ifade vasıtası olduğu için ilim sanatı cemiyet hayatının zaruretlerindendir. İlk duygu ve düşüncelerimiz kendi muhitimizde başladığı cihetle her şeyden evvel kuvvetli bir ana diline sahip olmak lazım gelir. Bilgimizi artırmak, dilimizin muhitini daha genişletmek, ileri milletlerin kültüründen faydalanmak için de bir yabancı dil öğrenmek bir ihtiyaçtır.

Dil, Tahassüs ve Tefekkürün ifade vasıtası oldukça bir değerdir. Ve ancak bu şekile faydası ehemmiyetlidir. Dilin Tekellüm cephesi alış veriş anlaşma, daha kısa tabiriyle, konuşma gibi mahdut vazifeleri ihtiva eder. Dil bu vazifesiyle günlük hayata ve binnetice yaşamaya hizmet ederse de Kültüre hiç bir faydası dokunmaz. Duymayı düşünmeyi bilmiyen, yani esasen bir his ve fikir adamı olmıyan insanların yabancı dil bilmesinde yüksek bir mana yoktur. Sekiz, on dil bilen bir çok kimseler vardır ki büyük ötellerin kapıcılığından başka yerde faydalı olamazlar. Kendi ana dilinde söyleyecek yeni birşey bulamıyan bir kimsenin yabancı bir dil bilmesini gıptaya layık görmem Tekellümle Tefekkür ve Tahassüsü bir birlerinden tamamen ayrı tutmak gerekir. Esasen Tekellüm için öğrenilen dil,

obirleri için hiç bir işe yaramaz; çünkü, bir duyguyu, bir fikir ifade ile bir mak-sadı, bir ihtiyacı anlatmak ayrı şeylerdir. Birisinde bir kaç aylık bir çalışmadan sonra iş görmiye başalayabilirsek de ötekinde ciddi ve muntazam mesai-le yıllarca derinleşmedikçe bir his, bir fikri tatil etmemize imkân yoktur. Bir dili bilmekle ona Tasarruf etmek farkı bunu icap ettirir.

Fakat mekteplerde yabancı dil öğretimine lüzüm ve ehemmiyet atfettire.1 sebep, her şeyden evvel onun Terbiyevî cephesidir. Zira, itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, mekteplerimizden bir dil öğrenerek çıkan talebelerimizin sayısı, bu hususta katlanılan masrafa ve harcanan emeğe nisbetle hiçtir. Ve yalnız bizde değil, ileri milletlerin mekteplerinde de yabancı dil durumu bizdekinin aynıdır. Şu halde, onlar mecbur olmadıkları halde, biz mecbur olmakla beraber bu öğretimin verimsiz neticesine neden katlanıyoruz? Yabancı dil, talebede, düşünmek, fikirle kelime arasındaki mutabakata dikkat etmek, doğru konuşmak, dilin güzelliklerine, ince-liklerine ermek, kelâmın nisbîliğini sezmek itiyatlarını kazandırması, tabii iktisaplar arasında bulunan ana dilile bir iş vazifesi görmek gibi kuvvetli tesirler yaratması bakımından her zaman

mekteplerde masrafına emeğine acınmadan kendisine zaman ayrılması gerekli görülen bir unsur olmuştur. Nitekim, bize mekteplerde öğretilen bilgilerin bir çoğu o arada okuduğumuz yabancı dilden elde ettiğimiz behreden daha kuvvetli olarak hatırimızda kalmış değildir. Binaenaleyh, bir talebe, mek-

tebden bir yabancı dili layıkile öğrenerek çıkmamışsa, layıkile öğrenmediği diğer dersler gibi, onun umumî kültürü, dil terbiyesine hizmet eden tesirinden faydalanmış dimektir. Ondan daha yüksek derecede faydalanmak için daha başka muhit ve çalışmaya ihtiyaç vardır.

Alâeddin

Alâeddin bir tepedir şehrin kıyısında,
Bir nefestir asırlarca evvel alınmış.
Balkonlarla bir, minarelerle beraber,
Sıcaktan yanar Konya
Alâeddin gülümser.

İnsanları o kadar severki,
Kuşlarla uyanır, uyur yollarla;
Sanki herkese kardeşim, der.
Canı sıkılır Hükûmet meydanı'nın,
Alâeddin gülümser.

Köylüler hem pis, hem bembeyaz,
Giderler gelirler, uzaktan yakından;
Ulaşır kağnılarla topraktan bir haber.
Çarşı ağlar akşam üstü,
Alâeddin gülümser.

Hüzün verir ikisi de yeşil yeşil
Kişilikde büyük dairesinden;
Ki bütün ölümlerden daha beter
Mevlâna düşünür hemsehrin,
Alâeddin gülümser.

Zamanlar âleminde yıkanan göklere karşı,
Bir mahkûm kaçır hapishaneden,
Birisi etli ekmek yer,
Bir cinayet işlenir meramda,
Alâeddin gülümser.

Ansızın anlarım mucizesini, bu dostluğun,
Yaşamam bir sihirle ferahlar birdenbire,
Türkülerle kımıldanır alnında sessizlikler,
Ben gülümserim,
Alâeddin gülümser.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Her Adam

Alın yazısıyla geçinilir
Dünyasında gariplerin
Hikmetinden سوال olunmaz
Göğün yerin
Her şey öglesine bilinir

Bir tad taşınır dudaklarda
Oldum olası mesuttur insan
Levh-i mahfuzda yaşanmış gün
Bir dag başındadır kervan
Ve cismimiz sokaklarda

Suad Abanâzır

Bu öyle bir Halki !

Hatırlayabilinen için değil
Düşünen için hele hiç değil
Bu öğle bir hal ki
Şarkı olup dudaktan
Dökülmesi güç değil

Ama, hissetmez mes'ud olduğum insan
Bir ömür ki,
Dal dal meyve vermiş orda hatıran

Suad Abanâzır

Bana Mektuplar'dan

Değildi evvel böyle halim
Mevsimlerin ayaklarında yorğunluğu
Bir ser taşıyışı var insanların
Anaların oğullarına darğınlığı.
Beyaz kuşların kanatlarındadır, haberimiz
Kale başları derindir, geçilmiyor
Gün ışığına kalmış yıldızların
Uzağı yakını seçilmiyor.
Eşikten öte yol gitmedi
Adımlarımız burda kalmıştır.
Haber sal ki cihana
Kulun susmayı bilmiştir.

Suad Abanâzır

Tanzir

Meram vasfında gazel

Cennet Meramın bahçeleri neşe feşandır
Her saati bin zevkle geçen cuy-i zamandır,
Çık her gece seyranına eştikce gedevet
Her akşam esen rüzgarı bir bad-ı cınandır.
Mukbil suyunun varmı ki dünyada misali.
Her çağlayanı faslı ferahnâke nişandır.
Her gül dalının ziyneti bin bülbülü şeyda
Her bir bağının yosması bir şuh i cıhandır
Fâkir „yine hısrarla senin andığın âfet,,
Cennet meramın „koncası bir yosma cıvandır.,,

Fâkir Usman

TERCİH

Aşk derdini hülyâlara kıldım da o gün râm,
Bir âlem-i mey bulmağa çıktım geçen akşam:
Avâre dolaştım, gecenin sihrine daldım;
Bin „Ah,, do'u meyhanede câm buresi aldım.
Bâzen, elemiñ şîrine bir beste yarattım;
Kâh, kendimi çılgın suların koynuna attım.
Rüzgâr bile şarhoş ki, meyin rayihasından
Mecnun gibi bin kahkaha fırlatmada her an;
Sarhoşluğu artık, o da çok gördü ki, rinde
Mehtâb dudağımdan onu çalmak hevesinde..

Ben böyle havâî geziyorken ova, dağ, taş
Bir şuh gelerek „koş,, dedi, „hengâmeye yaklaşt,,.
Birden beni rüyâdan uyandırdı bu dâvet,
Gönlüm yeniden buldu yeşil renkte rehâvet:
Baktım inivermişte Melekler yere saf saf,
Bir mahşer-i âhenk ile çalkanmada etraf.
Çılğınca bu raks âleminin seyrine koştum
Afakı saran sesteki âhenk ile coştum
İçtim gönül iksirini bir şuhun elinden
Kuruldu hayalim ebedilik emelinden
Bir lâhzada maziye ve yalnız SENİ andım;
Artık, şu yakın haldeki, gafletten uyandım. . .

SEN, ey beni bir hant ile âvâre yapan. SEN :
Gönlümdeki isyanı ve ahvalimi bilsen ;
SEN ey beni her cevrine amade kılan SEN :
Kalbimdeki feryadı duyup hükmünü versen.

Gitsin bana lazım değil artık o melekler ;
Gönlüm SENİ bir gün seveceksin diye bekler.

Kaya Can

Halkevi Çalışmaları

Dil Edebiyat Komitesi:

Cumhuriyetin 25 inci dönüm yılı münasebetiyle Orta öğretim öğrencileri arasında mükafatlı bir Okuma yazma müsabakası tertip etmiş ve kazananlara mükafatlar verilmiştir.

Yine bu komite ATATÜRK ün ölümünün x uncu yıl dönümünü bir ihtifal programıyla anmış ve büyük eser ve inkılapları belirtmiştir.

Güzel Sanatlar Komitesi :

Cumhuriyet bayramı münasebetiyle Keman ve piano konseri verilmiş ve bundan başka aile toplantısı yapılmıştır.

Temsil Komitesi :

Cumhuriyetin 25 inci yıl dönümü şerefine Belediye Halk sinamasında bir müsamere verilmiştir.

Sosyal yardım komitesi :

Sosyal yardım ve Köycülük komiteleri köy sağlık gezilerinin sonunu merkez Silile bucağına yapmış bir çok hasta muayene edildikten başka ev bandosunun iştirakiyle 13 çocuk sünnet ettirilmiş ve fakir hastaların ilaçları evimizce yaptırılarak kendilerine gönderilmiştir.

Kurslar komitesi :

1948 yılı ikinci devre Daktilo kursu imtihanını yaparak muvafak olan 9 öğrenciye törenle diplomaları verilmiştir.

Yine bu komite genç bayanlar için açtığı Dikiş, Nakış ve ütü kursunun sona ermesi münasebetiyle kendi hünerlerini halkımıza teşhir etmek için bir sergi açmış ve seyircileri tarafından çok beğenilmiştir.